

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV VĚD O UMĚNÍ A KULTUŘE

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**STAVEBNÍ HISTORIE KOSTELA SV. JILJÍ
V MILEVSKU**

Vedoucí práce: Mgr. Hynek Látal, Ph.D.

Autor práce: Johana Pouzarová

Studijní obor: Dějiny umění

Ročník: 4

2021

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 30. 6. 2021

.....

Johana Pouzarová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat svému vedoucímu bakalářské práce Mgr. Hynku Látalovi, Ph.D., za odborné vedení práce, za jeho dobré rady a pomoc při zpracování tohoto tématu. Dále bych chtěla velice poděkovat všem dalším, kteří se zapojili do této práce. Jedná se o mou rodinu a kamarády, kteří mi po celou dobu mého studia poskytovali podporu.

Anotace

Johana Pouzarová

Kostel sv. Jiljí v Milevsku – stavební historie a uměleckohistorické souvislosti

Bakalářská práce se zabývá stavební historií kostela sv. Jiljí, který se nachází v areálu bývalého premonstrátského kláštera v Milevsku. Nejprve se autorka věnuje nejstarší stavební historii kostela, jejímž dokladem je mohutná západní věž a část severního zdiva. Historie sahá až do 12. století, poté proběhla velká přestavba v gotickém slohu. Dále se práce zaměřuje na urbanistickou stránku objektu a uvedení doby vzniku stavby do souvislostí. Hlavním těžištěm textu pak je dochovaný presbytář kostela s vývojově důležitou klenbou, která dala v českých dějinách umění název jednomu z klenebních vzorců (tzv. klenba milevského typu). Autorka se soustřeďuje na rozbor tohoto klenebního vzorce a s pomocí novější české i zahraniční literatury se pokouší klenbu zasadit do souvislosti pražské parléřovské a jihočeské poparléřovské architektury. Práce se rovněž věnuje srovnání formálních souvislostí s dalšími sakrálními stavbami, které nesou podobné, ne-li stejné klenutí jako kostel sv. Jiljí.

Vedoucí práce: Mgr. Hynek Látal, Ph.D.

Klíčová slova: Milevsko, kostel sv. Jiljí, Petr Parlér, klenba milevského typu, gotika, klášter v Milevsku

Annotation

Johana Pouzarová

Church of St. Giles in Milevsko-building history and art-historical context

This bachelor thesis will deal with history of the church of St. Giles, which is located in the area of the former Premonstratensian monastery in Milevsko. First, the author will focus on the history of the oldest building of the church, as testified by the massive western tower and part of the northern masonry. The history of the church dates back to the 12th century when a major reconstruction took place in the Gothic style. Furthermore, the work will include the history of construction, the urban side of the building and the context of the time of construction. Important aspect of the text will be the preserved presbytery of the church with the vault that is important from the point of style development and which gave its name to one of the Bohemian vault patterns (the so-called Milevsko type vault). The author will conduct the analysis of this vaulting pattern and with the help of newer Czech and foreign literature she will try to place the vault in the context of Prague's Parler and South Bohemian architecture. Furthermore, the work will also contain comparison of formal connections with other sacral buildings, which bear similar vaulting system as the church of St. Giles.

Supervisor: Mgr. Hynek Látal, Ph.D.

Keywords: Milevsko, church of St. Giles, Peter Parler, vault Milev type, gotico, monastery in Milevsko

Obsah

Obsah.....	6
Úvod.....	7
Kritika pramenů a literatury.....	9
1 Základní informace ke kostelu sv. Jiljí v Milevsku a uvedení objektu do oblasti vzhledem k historickým souvislostem	12
1.1 Historie.....	12
1.2 Osobnosti.....	16
1.3 Kostel sv. Jiljí – románská věž, chrámová část budovy, interiér lodi, interiér presbytáře a datace.....	19
1.3.1 Románská věž.....	19
1.3.2 Chrámová část budovy	22
1.3.3 Interiér lodi	23
1.3.4 Interiér presbytáře.....	25
1.3.5 Datace kostela sv. Jiljí.....	26
2 Klenba milevského typu	29
2.1 Přínos Petra Parléře v oblasti kleneb.....	29
2.2 Klenby Petra Parléře.....	31
2.3 Srovnání s pražskými klenbami a klenbou v Českém Krumlově.....	33
2.3.1 Klenba svatovítského chóru.....	33
2.3.2 Staroměstská mostecká věž	34
2.3.3 Český Krumlov-kostel sv. Víta	37
2.4 Srovnání ke klenbám tzv. milevského typu.....	39
Závěr.....	41
3 Bibliografie	44
3.1 Seznam obrazové přílohy	50
3.2 Obrazové přílohy.....	53

Úvod

Kostel svatého Jiljí, kterým se práce zabývá, se nachází ve městě Milevsko v jižních Čechách. Zeměpisná poloha Milevska je přibližně 49 stupňů 27 minut severní šířky a 14 stupňů 22 minut východní délky. Milevsko leží v oblasti, která byla osídlena pravděpodobně již ve starší době kamenné. Poznatky jsou prokázány díky nálezům bronzových jehlic a dalších dobových artefaktů. Vzhledem k těmto starým nálezům můžeme čerpat informace ohledně provozu a vývoje města jako celku, včetně pozdějšího fungování samostatného komplexu budov u kláštera a kostela sv. Jiljí (viz obr. 1).¹ Cílem bakalářské práce je důkladně popsat historii kostela sv. Jiljí v areálu milevského kláštera a rozbor klenby milevského typu v presbytáři. Téma mě zaujalo na přednáškách pana profesora Hynka Látala zejména, z důvodu stáří dané architektury (jež sahá do dob románských), ale také díky ojedinělé, významově důležité klenbě milevského typu.

Na začátku své práce se věnuji tematice historickému vzestupu kostela sv. Jiljí a osobnostem, jež jsou s touto stavbou spojovány. Kostel sv. Jiljí v Milevsku se již ve středověku nacházel na křižovatce obchodních cest. Základ tvořila Bechyňská cesta, současně však bylo město spojeno se všemi brody přes Vltavu, od Cholína až po Týn nad Vltavou, na Lužnici pak s Kolodějí, Bechyní a později s nově vzniklým Tábořem a Chýnovem. Díky této dispozici se fundátor stavby Jiří z Milevska rozhodl pro přestavbu (původně snad dřevěného kostela, jenž stál na místě původně) kostela sv. Jiljí na tomto místě. Jiří z Milevska byl bohatý velmož, který je považován za zakladatele milevského premonstrátského kláštera.²

Počátek známé historie města bývá spojován právě s nejstarší známou postavou velmože Jiřího z Milevska. Nejstarší zpráva o něm je zároveň nejstarší doloženou informací, v níž se objevuje město Milevsko. Listina z roku 1183 se věnuje prodeji vsi Trhonína. V tuto dobu milevský kostel pravděpodobně založil Jiří z Milevska, který byl přítomen i při založení známého premonstrátského kláštera, jenž je uváděn jako nejstarší v jižních Čechách. Jedná se o velice významný mezník v rámci celého území dnešní České republiky. Potvrzuje to skutečnost, že do roku 1187 bylo u nás založeno

---

¹ Bílek, Josef a Jiří Kálal. *Milevsko a okolí od A...Ž*. Ilustroval Milan Jelínek. V Milevsku: Spolek pro rozvoj kultury v Milevsku, 2000., s. 49–50.

² Kuthan, Jiří. *Česká architektura v době posledních Přemyslovců: Města, hrady, kláštery, kostely*. 1. vyd. Vimperk: Tina, 1994, s. 233.

šlechtou jen sedm klášterů – jedním z nich bylo právě milevské opatství. Téhož roku přicházejí do Milevska řeholníci ze Želivi a funkce opata se ujímá Jarloch. Za jeho opatství probíhala stavba kláštera, kterou provázely nemalé obtíže. Roku 1191 klášter v důsledku požáru utrpěl značné škody. V tuto dobu kostel sv. Jiljí již stál a využíval se jako provizorium místo znovuobnovovaného kláštera.³ Následně na začátku 15. století bylo Milevsko významným duchovním, kulturním a hospodářským centrem. Situace vedla k rozvoji i samotného objektu kostela sv. Jiljí.

Dále se práce zabývá stavebním vývojem kostela sv. Jiljí. Z pohledu epochy gotické a románské. Popis stavby je věnován interiéru i exteriéru, kde zvláštní pozornost zaujímá stará románská věž (viz obr. 2). Na samotném stavebním vývoji kostela sv. Jiljí jsou patrné proměny funkcí patronátu, jež stavbu osobitě poznamenaly. Nejříve se jednalo o vlastnický kostel Jiřího z Milevska, následně kvůli stále nedostavěnému klášteru jej začali využívat i kanovníci z milevského kláštera Jakmile byl klášter znovu vystavěn, kostel sv. Jiljí sloužil pro bohoslužby rozrůstajícímu se městečku a lidem, kteří se čím dál více hlásili ke křesťanské víře. Opati se starali o funkční chod celého areálu milevského kláštera, ale i o kostel sv. Jiljí, který sloužil pro vzdělání k pravé víře nejen v nižších vrstvách. Následně na začátku 15. století bylo Milevsko významným duchovním, kulturním a hospodářským centrem. Situace vedla k rozvoji i samotného objektu kostela sv. Jiljí. Původní románský kostel sv. Jiljí během století získával na výtvarném skvostu gotickém.⁴ Následně na začátku 15. století bylo Milevsko významným duchovním, kulturním a hospodářským centrem. Situace vedla k rozvoji i samotného objektu kostela sv. Jiljí.

V další kapitole se zabývám otázkou datace kostela sv. Jiljí, která není v současnosti upřesněna. Dnes budí kostel sv. Jiljí především zájem odborníků. Současné výzkumy přinesly neobvyklý nález v kostele sv. Jiljí, konkrétně v jeho severní původní románské zdi. Jedná se o objev století, a to údajný hřeb z kříže Ježíše Krista.⁵ Díky tomuto nálezu je více než zřejmé, že areál byl považován za velmi důležité místo nejen v rámci zemí Koruny české, ale v celé oblasti tehdejšího křesťanského světa. I z tohoto důvodu byl kostel sv. Jiljí v Milevsku honosně představován až do roku 1420, kdy do města vpadli husité, a ona relikvie byla skryta právě v kostele sv. Jiljí.

---

³ Růžička, J. *Vývoj Milevska a okolí od pravěku až do roku 1939.*: Několik kapitol z místní vlastivědy. 1. vyd. Milevsko: Spolek pro rozvoj kultury (Milevská vlastivědná knihnice), 1996, s. 26–28.

⁴ Kuthan Jiří, *Středověká architektura v jižních Čechách do poloviny 13. století.* 2. vyd. České Budějovice: Růže, 1977, s. 39.

⁵ <http://www.klastermilevsko.cz/velkolepy-objev-z-kostela-sv-jilji>

Kostel sv. Jiljí je oceňovaný díky vynikající stavitelské práci a také díky pozoruhodné umělecké hodnotě. Jeho dokonalost tkví v ojedinělém pojetí exteriéru i interiéru budovy, v němž vyniká klenba milevského typu. Klenbou milevského typu se zabývám v druhé polovině své práce. Klenba v presbytáři kostela sv. Jiljí v Milevsku se díky své dokonalé struktuře užívala nejen v presbytářích po celém českém území, ale také v Rakousku. Této tematice se věnuji v závěru své práce a snažím se na onu specifickou klenbu upozornit, vzhledem k dokonalosti provedení právě v presbytáři kostela sv. Jiljí v Milevsku. Soustřeďuji se na její zasazení do souvislosti pražské huti Petra Parlěře, poparlěrovské architektury v jižních Čechách a porovnání se sakrálními stavbami v okolí a v zahraničí, jež mají podobné zaklenutí jako presbytář v kostele sv. Jiljí v Milevsku.

V práci jsem čerpala z české i z cizojazyčné literatury o stavební historii kostela sv. Jiljí v Milevsku. Důležitým zdrojem pro mě byly soupisy pořizené Jiřím Kuthanem a jeho studentkou Pavlou Zelenkovou, jejíž práce mi zároveň posloužila pro kritické porovnání ke stavbě kostela a zmiňuje i onu důležitost klenební inovace, jež vznikla právě na území Milevska. Téma jsem se pokusila kriticky uchopit s pomocí různých zdrojů, ačkoliv některé byly staršího data. Poznatky, které jsem získala, jsem prostřednictvím syntézy zpracovala do podoby uceleného a strukturovaného výkladu. Částečně jsem využila například i stylovou analýzu a metodu ikonografie, kterou jsem aplikovala na umělecké pojetí daného kostela.

Kritika pramenů a literatury

Přehled dosavadního bádání k tomuto pojednání je vymezen publikacemi, které se zabývají jednotlivými kostely. K samotnému městu Milevsku se vztahuje jen několik knih, které zmiňují rovněž kostel sv. Jiljí, jemuž se v této práci věnuji. Do této skupiny patří publikace autorů Josefa Bílka a Jiřího Kálala.⁶ Další badatel, který přinesl informace k tématu, jímž se zabývám, je Jiří Kuthan. První jeho publikace nese název *Česká architektura v době posledních Přemyslovců: Města, hrady, kláštery, kostely.*⁷ Zmiňuje ojedinělost kostela svatého Jiljí v porovnání se situací oné doby.⁸ Druhá

---

⁶ Viz Bílek/Kálal (pozn. 1).

⁷ Viz Kuthan (pozn. 2).

⁸ Ibidem, s. 233.

publikace tohoto autora pojednává o středověké architektuře v jižních Čechách do poloviny 13. století.⁹

Dalším pramenem pro tuto práci byla publikace Pavly Zelenkové.¹⁰ Autorka v ní detailně zpracovala celkovou historii kostela sv. Jiljí i okolních staveb. Její dílo posloužilo k sepsání poznatků ke stavební historii, popisu stavby a dalším informacím, jež se vztahují ke kostelu sv. Jiljí. Její výzkum byl pro mou práci nejvíce nápomocný spolu s knihami zabývajícími se tematikou kostelů v celé ČR, zejména s publikací autorů Vlčka Pavla, Sommera Petra a Foltýna Dušana.¹¹ Z daných knih jsem čerpala informace k samotnému kostelu sv. Jiljí, ale také například ke kostelu sv. Víta v Českém Krumlově, který je do této práce také zahrnut.

Další publikace se věnují jednotlivým památkám nebo celkovému umělecko-historickému vývoji v Jihočeském kraji. Zde jsem získala především všeobecné informace ke kostelu sv. Víta v Českém Krumlově. Obsahují mnoho materiálu k uměleckému ztvárnění a historii krumlovského kostela a některé se zabývají rovněž klenbami. K této tematice byly využity dvě práce Jiřího Kuthana. První zkoumá gotickou architekturu v jižních Čechách¹², druhá se soustřeďuje na středověkou architekturu v jižních Čechách do poloviny 13. století.¹³

Dále jsem čerpala z výzkumu Jany Gajdošové.¹⁴ Badatelka ve své práci interpretuje klenbu Petra Parlěře, konkrétně klenbu ve Staroměstské mostecké věži v Praze. K tématu parlěřovské huti, mi byla nápomocná také publikace Hynka Láta, ¹⁵ která se zabývá hlavně klenebními vzorci. Zaměřila jsem se však především na stavby s příbuzným vzorcem, jaký byl použit v kostele sv. Jiljí. Z této knihy jsem čerpala důležité údaje ohledně klenby milevské, krumlovské, klenby ve Staroměstské věži a také informace ke klenbě v katedrále sv. Víta. K vysvětlení způsobu tvorby podle samotného parlěřovského vzorce mi byl nápomocný i text Ilji Kociana pro časopis

---

⁹ Viz Kuthan (pozn. 4).

¹⁰ Zelenková, Pavla. *Premonstrátský klášter a kostel sv. Jiljí v Milevsku*. Vydání první. Praha: Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2018. 297 stran.

¹¹ Vlček Pavel; Sommer Petr a Foltýn Dušan, *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 2002.

¹² Kuthan Jiří, *Gotická architektura v jižních Čechách: zakladatelské dílo Přemysla Otakara II*. Praha: Academia, 1975.

¹³ Kuthan, (pozn. 4).

¹⁴ Gajdošová, Jana. Vaulting Small Spaces: The Innovative Design of Prague's Bridge Tower Vault, *Journal of the British Archaeological Association*, 169:1, 39–58, 2016.

¹⁵ Láta Hynek, *Laboratoře inovací. Centra a osobnosti klenebního umění střední Evropy 15. století*. České Budějovice, 2017.

Svorník.¹⁶ Popisuje tvorbu Petra Parléře a jeho inovace podle striktních geometrických pravidel na klenbách v České republice.

---

¹⁶ Kocian Ilja, Klenby Petra Parléře, Geometrická analýza klenebních obrazců v katedrále sv. Víta, *in: Svorník*, 2007, roč. 5, s. 85–92.

1 Základní informace ke kostelu sv. Jiljí v Milevsku a uvedení objektu do oblasti vzhledem k historickým souvislostem

Kostel se nachází v České republice u milevského hřbitova v rozsáhlém komplexu staveb. Vzhledem k dobrému zázemí a stabilní situaci se z milevského areálu stalo významné dominium s rozsáhlým komplexem hospodářských a sakrálních budov.¹⁷ Díky úspěšnosti tohoto hospodářského celku, řád premonstrátů z Milevska rozšířil svůj vliv roku 1218 až do rakouského Schläglu.¹⁸ Premonstrátský řád expandoval a osadil další kláštery na rakouském území.

Stavba kostela sv. Jiljí je postavená v různých slohových etapách, během času nabývala budova na architektonickém skvostu, románském a gotickém. Přesná datace stavby nám není stále známa, je však jisté, že stavba pochází z druhé poloviny 12. století.¹⁹

1.1 Historie

Kostel sv. Jiljí je jednolodní a je ovlivněn hlavně slohem románským a gotickým. Hlavní vchod do budovy je na jižní straně. Celkové rozměry stavby jsou 23,43 m na délku, 11,72 m na šířku a nejvyšší bod stavby je 15,58 m.²⁰ Velkolepá stavba s románskými prvky stojí asi 300 metrů severně od konventu. Konvent byl postaven později než kostel sv. Jiljí se zachovalou románskou věží, jež přiléhá ke stěně chrámové na západní straně. Ke stavbě je také lehkým ústupkem připojen presbytář. Václav Mencl uvádí dostavění románské věže ke kostelu s již dostavěnou jednoduchou pavlačovou tribunou. Při průzkumu byly vyvráceny domněnky o dostavění prvků v roce 1201, které byly předmětem debaty mezi badateli A. Merhautovou a V. Menclem.²¹ Vzhledem ke

---

¹⁷ Kuthan Jiří, *Počátky a rozmach gotické architektury v Čechách: k problematice cisterciácké stavební tvorby*. Praha: Academia, 1983, s. 40.

¹⁸ Kuthan, Jiří et al. *Jižní Čechy: krajina, historie, umělecké památky = [Južnaja Čechija = Süd-Böhmen = Southern Bohemia = La Bohême du sud]*. Praha: Panorama, 1982.

¹⁹ Merhautová Anežka, *Raně středověká architektura v Čechách*, Praha: Academia, 1971., s. 167.

²⁰ Podlaha, Antonín, Šittler Eduard, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Milevském*. Praha: Archaeologická kommisie při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1898. 146 s., [6] l. obr. příl. Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do počátku 19. století, 5, s. 110.

²¹ Mencl Václav.: Středověká architektura na střední Vltavě. In: *Umění* 10, 1962, 217–246.

spáře mezi věží a jednodílnou stavbou se vyskytovaly spekulace o dodatečné pozdější dostavbě věže, které byly nakonec vyvráceny. Rok 1201 se uvádí v souvislosti s vysvěcením oltáře sv. Jiljí v klášterní bazilice, nikoliv k určení svěcení oltáře v kostele sv. Jiljí umístěného na hřbitově.²² Správné tvrzení k dostavění románské věže k románské části kostela uvádí A. Merhautová. Badatelka uvádí zmíněnou spáru ve zdi, jež není nutně jasným důkazem o přestavbě. Dále se rozplynula spekulace o dodatečné úpravě prvku složitější pavlačové tribuny. Merhautová uvádí, že tribuna a prvky stavby románské jsou vzájemně spjaty s kostelem původním dostavěným v roce 1184. Nevyjasněné stále zůstává složité uspořádání románské věže, u které byly pravděpodobně 4 honosné články, jejíž prostor byl snad řešený do formy patrové kaple. Ta byla nejspíše využita pouze v případě původní západní části stavby. Podobnost řešení detailů s věží milevského kostela sv. Jiljí vidíme ve falcké kapli v Chebu. Jsou zde podobně řešená sdružená okna s ukončením v drápku či obdobná ornamentálnost v podobě hlavic sloupků.²³

Stavba snad zpočátku sloužila jako soukromý kostel Jiřího z Milevska (viz obr. 3). Velmož v roce 1184 směnil své statky a pozemky v severních Čechách se statky Jindřicha Břetislava, který je získal od pražského biskupa. Statky ležely právě v Milevsku, kde dnes stojí klášterní bazilika.²⁴ Získání pozemků vedlo ke stavbě baziliky, jež stojí vedle reprezentativního velmožova kostela sv. Jiljí (viz obr. 4, 5). Reprezentativnost stavby se projevuje například ve zvolené technice stavby. (obr. 6) Vzhledem k velkému bohatství Jiřího z Milevska byla stavba zhotovena z kvádřikového zdiva, a to pečlivou technikou s bohatým členěním architektury. Jedná se především o uspořádání subtilních sloupků v okenních galeriích. Sloupky jsou doplněny o zdobné hlavice a jsou zakončeny dekorativními patkami.²⁵

Nejstarší část kostela, která je stále na původním místě, byla vybudována ve druhé polovině 12. století, a je velice zachovalá. Jedná se o severní románskou zeď původního jednodílného kostela a románskou věž, která je doplněna o detailně dekorované sloupky, jejichž vznik je datovaný přibližně do stejného roku jako vznik celé budovy.²⁶

Jak již bylo zmíněno, přesná datace stavby není známa. Kostel mohl být postaven i dříve než v roce 1184. Datace možná bude do budoucna upřesněna díky

---

²² Merhautová, A. Poznámka ke kostelu sv. Jiljí v Milevsku. In: *Mediaevalia Historica Bohemica* 3. Praha: Historický ústav, 1993. s. 135–139.

²³ Viz Merhautová (pozn. 19), s. 169.

²⁴ Viz Vlček/Sommer/Foltýn (pozn. 11), s. 364.

²⁵ Viz Kuthan (pozn. 4), s. 36.

²⁶ Viz Bílek/Kálal (pozn. 1), s. 50.

připravovaným vykopávkám v místě kostela.²⁷ V době vzniku kostela sv. Jiljí v Milevsku byl představeným celého kláštera opat nazývaný Jarloch. Stal se prvním opatem tohoto konventu v roce 1187, v době založení kostela sv. Jiljí, a je autorem známého letopisu.²⁸ Kronika byla známa již roku 1184 a již zde je zmíněna budova kostela sv. Jiljí, jak uvádí práce Vlček – Sommer – Foltýn.²⁹ V tomto textu se píše o cestě salcburského arcibiskupa Adalberta, který vedl tažení skrz město Milevsko, a zaznamenal zde nejmenovanou sakrální budovu. S největší pravděpodobností se jedná o milevský kostel sv. Jiljí, který byl v daném roce poškozen, avšak došlo k poměrně malým škodám.³⁰

Druhá významná stavební etapa tohoto architektonického skvostu vznikala na přelomu 14.–15. století. V tuto dobu probíhaly různé úpravy, během kterých došlo ke zbourání původního románského kostela a byl postaven presbytář i s nynějším hlavním vchodem do budovy kostela (viz obr. 7).

Kostel sv. Jiljí je stavba, jež prodělala ojedinělé úpravy a pyšní se gotickými a románskými prvky, které jsou v jižních Čechách na podobných stavbách ojedinělé (obr. 8). V roce 1420 byla budova sužována husitskými výpady a celý areál byl dobyt. Následně se klášter stal finančně závislým na zvikovských pánech a vlastnictví pozemků připadlo roku 1431 Oldřichovi z Rožmberka. Majetek získal pravděpodobně přes falešný zástavní zápis od krále Zikmunda. Roku 1473 stavby spadaly do vlastnictví rodu Švamberků až do roku 1575. Roku 1575 a 1579 je zmiňován Kryštof ze Švamberka jako zástavní pán Milevska. Poté připadl majetek do vlastnictví rodu Hodějovských, který měl v držení i přilehlé pozemky. Državy Hodějovští získali pomocí rozsáhlé konfiskace. Na konci 16. století byl kostel v držení pána Přecha z hodějovského rodu, který byl členem jednoty bratrské. Pán z Hodějova měl také v držení milevské panství a působil jako hejtman vltavského kraje. Přech z Hodějovského rodu usiloval o zrušení práv milevských. Roku 1603 se ovšem Milevsku udělila naopak milost. V roce 1622 byl majetek Přecha z Hodějova zkonfiskován, kvůli účasti na povstání. Roku 1623 byl novým pánem Milevska

---

²⁷ Viz Růžička (pozn. 3), s. 27.

²⁸ Kernbach Anna. *Vincenciova a Jarlochova kronika v kontextu svého vzniku: k dějepisectví přemyslovského období*. Brno: Maticе moravská, 2010.
<https://sources.cms.flu.cas.cz/src/index.php?s=v&cat=11&bookid=1119&page=479>

²⁹ Viz Vlček/Sommer/Foltýn (pozn. 11).

³⁰ Kuthan Jiří: Kostel sv. Jiljí a premonstrátské opatství v Milevsku. In: *Jihočeský sborník historický XXXVIII*, 1969, 63.

strahovský opat Kašpar z Questenberka. Opat za účast města na povstání nechal zrušit výsady, které byly městu uděleny.³¹

Renesanční epocha zanechala na stavbě rovněž stopy. V gotické síťové klenbě byly domalovány renesanční erby (viz obr. 9). Klenba uvnitř gotické stavby je zdobena malbami v klenutí, kde jsou znaky rodu Hodějovských, které pocházejí z 16. století. Jedná se o pole ve tvaru kosočtverce, jež spojují svorníky na stropě. Vedle znaků rodu Hodějovských jsou zde vepsáni i jeho členové a další různé epigrafy. Rod Hodějovských v Milevsku vládl od roku 1581 až do roku 1621. Někteří jeho členové jsou na milevském hřbitově i pochováni. První pole nad oltářem mezi prvním a druhým svorníkem na levé straně presbytáře představují jména rodu Hodějovských vypsána i s přídomky: *Bernarth starssy z Hodiegow a Tloskowie Miliwssie Lcziewiczych Cziessticz a Marssowicz a trzi Rzimskych Czysarzuw Ferdinanda Maximiliana II. a Rudolfa také II.: radda a saudcze zemsky w kralowstwi Czieskem. – Pan otec Jana mladssiho a Przecha bratzi vlastnich z Hodiegow.*³² Na pravé straně jsou zapsána jména *Johanna z Hodiegow rozena z Cziessticz giž poslední roud toho gedinka manzielka pana Bernarta starssiho z Hodiegow – kderaž ziwot swug v wirze prawy krystyansky dokonala leth a od narození syna Boziho 1573.*³³ Mezi dalšími svorníky, konkrétně druhým a třetím, se nachází nápis: *Jan mladssij h Hodiegow, starssy syn – Marketa Wenczelikowna z Wrchowisst geho manzielka.* Jedná se o jména dvou partnerů z odlišných rodů.³⁴ Další znak najdeme mezi třetím svorníkem a světlíkem. Jedná se opět o jména osob z rodů v okolí Milevska. V původním znění je sepsáno následovně: *Prsech z Hodiegow, hejtmán krage Wltawskeho, toho leth, kterýž tento kostel tak jakož se spatrzuge obnowiti a sprawiti dal – mladsi syn-Dorotha Hrzaňka z Harasowa geho manzielka.* Nápis patří manželce a hejtmanu vltavskému, jenž nechal kostel obnovit (obr. 10–16).³⁵

Renesanční úpravy dále ovlivnily i kazatelnu zhotovenou po roce 1600, ozdobenou hrubou listovou řezbou. Původní místo umístění bylo na levé straně presbytáře. Kazatelna je osmibokého tvaru a stěny jejího podstavce jsou dekorovány hrubou listovou řezbou. Na hranách kazatelny jsou zdobně zpracované sloupky s dekorem zkroucení a jsou po celé délce obmotány listy révy. Její vrcholky jsou

³¹ Viz Růžička (pozn. 3), s. 31–37.

³² Viz Podlaha/Šittler/Hlávka (pozn. 20), s. 112.

³³ Kytka Josef, *Milevsko a jeho kraj: turistika, památky, historie*. V Milevsku: Odbor Klubu českých turistů, 1940, s. 49.

³⁴ Viz Podlaha/Šittler/Hlávka (pozn. 20), s. 112.

³⁵ Viz Kytka (pozn. 33), s. 50.

zdobené hlavicemi volutového tvaru. Mezi těmito sloupy jsou výplně, jež jsou ozdobeny rámovím velice podobným předchozímu. Kazatelna byla z kostela přemístěna a to roku 2005, kdy byla odkoupena státem (obr. 17).³⁶

V 17. století byl majetek opět v držení premonstrátů. Roku 1648 byl kostel znovu vysvěcen proboštem Kryšpínem Fickem a byly provedeny rozsáhlé opravy objektu. Roku 1659 vzneslo Milevsko nárok na samostatné opatství. Rozhodnuto bylo v již zmiňovaném Schläglu a milevský klášter pak opět fungoval samostatně. Následně v roce 1680 se natrvalo připojil ke Strahovu, a to na popud Hyacinta Hohmanna. V Milevsku dále ale působilo převorství s minimálním počtem deseti řeholníků, kteří byli voleni ze Strahova. Poté byl veškerý majetek v držení strahovského kláštera, a při této příležitosti bylo ustaveno podřízené proboštství. Roku 1785 bylo proboštství zrušeno Josefem II. v rámci reformací.³⁷ V tuto dobu byl zrušen klášter, a proto byly farní služby z kostela sv. Jiljí přesunuty do baziliky Navštívení Panny Marie. Kostel sv. Jiljí v Milevsku pak nebyl již tak hojně využíván a roku 1840 byl uzavřen. Následně byla potřeba obnovy silně zchátralého kostela sv. Jiljí, která byla zahájena až roku 1883 opatem Zikmundem Antonínem Starým, jenž byl vyslán z pražského strahovského kláštera. Kostel byl po přestavbě znovu vysvěcen a je dodnes přístupný pro veřejnost. Díky renovaci je obohacen o novodobý nábytek a kruchtu. Objekt je v současnosti využíván zejména při smutečních obřadech.³⁸

Jedinečnost stavby také dokazuje již zmíněný nález údajného hřebu z kříže Ježíše Krista, který byl uschován v trezoru, který byl skryt v románské severní zdi (viz obr. 18). Po etapě románské následovala přestavba budovy a vznikla i velice cenná klenba milevského typu, k níž se dostaneme ve druhé části práce.³⁹

1.2 Osobnosti

Zvlášť zmíníme důležité osobnosti, které se v průběhu doby zasloužily o výstavbu kostela sv. Jiljí, nebo také byly nápomocni jejímu rozkvětu. První osobností spojovanou se stavbou kostela je Jiří z Milevska: bohatý velmož, který je znám jako fundátor této ojedinělé stavby. Další osobností, která se vepsala do historie Milevska je opat Jarloch,

---

³⁶ NPÚ - Generální ředitelství, Evidenční list movité kulturní památky, Milevsko, Písek, hřbitovní kostel sv. Jiljí, kazatelna, rejstř. Č. 33–673.

³⁷ Viz Bílek/Kálal (pozn. 1), s. 52.

³⁸ Viz Kytka (pozn. 33), s. 48; <https://pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-jilji-701246>; Dvořáková Lenka, *Milevsko. Dějiny, osobnosti, památky*, České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích Pedagogická fakulta 2011, s. 37–36.

³⁹ Viz Kuthan (pozn. 18), s. 178.

jenž přispěl svým intelektem a obohatil stavbu kláštera, i kostela sv. Jiljí znalostmi, které nabyl při sledování stavební činnosti na klášteře v Želivi. V době gotické následně vyniká postava opata Františka z Vepic, jenž se zasloužil o přestavbu kostela po vzoru vyspělé gotiky. Díky jejich osobitému přístupu, který změnil architektonické vzezření kostela sv. Jiljí, se v této kapitole blíže zaměříme na 3 muže, kteří se nezaměnitelně zapsali do milevské historie.

Jiří z Milevska

Jiří byl, jak již bylo zmíněno, fundátorem milevského kláštera. Byl to velmi bohatý velmož, jehož původ není dosud upřesněn. Je však známo jméno jeho matky Zdislavy, a to díky nekrologu z kláštera ze Schläglu. Ta založila kostel v Červené nad Vltavou. První zmínka o Jiřím z Milevska v souvislosti s kostelem sv. Jiljí pochází z roku 1184. Datum je spojováno s myšlenkou založení kláštera. V tomto roce je totiž uváděna výměna pozemků v severních Čechách s Jindřichem Břetislavem. Pozemky, konkrétně vsi pražského biskupa, Jiří směnil za pozemky v Milevsku. Kostel sv. Jiljí při této výměně statků již nejspíše stál nebo jeho stavba byla pozvolna dokončována. Poslední zmínka o Jiřím z Milevska pochází z roku 1207, jež se vztahuje k listině Přemysla Otakara I. a směně pozemků náležejícím původně Jiřímu. Díky této listině odvozujeme zhruba smrt Jiřího z Milevska na dobu kolem roku 1206.⁴⁰

Podrobnější informace o životě tohoto velmože čerpáme z Jarlochova rukopisu. Z tohoto pramene víme, že po své smrti majetek připadl kostelu sv. Jiljí. Je také zaznamenána jeho účast při bojích v Německu a zapsána i jeho družina ozbrojených bojovníků. Z těchto poznatků je zřejmé, že jeho majetek byl značně rozsáhlý a díky tomu zaujímal vysoké postavení ve feudální společnosti. V době zakládání milevského opatství mu šlo především o záměry utilitární. Díky spojení s církevním řádem měl peněžní a politické výhody.⁴¹

Jarloch

Jarloch se narodil v roce 1165 v německém Porýní a byl roku 1187 zvolen do pozice opata milevského premonstrátského kláštera.⁴² Opat milevského kláštera Jarloch je známý jako žák Gotšalka.⁴³ U svého učitele získal cenné zkušenosti ohledně

---

⁴⁰ Viz Růžička (pozn. 3), s. 26- 29; Viz Dvořáková (pozn. 38), s. 16.

⁴¹ Viz Kuthan (pozn. 4), s. 33; Viz Kuthan (pozn. 30), s. 59-60.

⁴² Mencl Václav, Středověká architektura na střední Vltavě. In: *Umění* 10, 1962, s. 226.

⁴³ Gotšalk obýval klášter v Želivi a podílel se na rozšíření své řehole po území Čech.

stavebních prací na klášteře v obci Želiv, které později využil při stavbě milevského konventu. Vzhledem k ojedinělosti této stavby ve 12. století zde vznikla stavební huť. Díky této skutečnosti můžeme vidět jednotlivé stavební prvky z Milevska na okolních stavbách v jižních Čechách. Jarloch se proslavil taktéž sepsáním latinského letopisu nazývaného Jarlochova kronika. Kronika popisuje období českých dějin mezi lety 1167–1198. Za Jarlochova života získával konvent na velkoleposti. Přesné datum úmrtí opata Jarlocha není známo, ale odhaduje se časový úsek mezi lety 1227 a 1228.⁴⁴ Opat Jarloch byl pohřben v milevské klášterní hrobce. Roku 1420 byly tělesné pozůstatky přeneseny před vpádem husitů na Zvíkov do zámecké kaple. Zde se ostatky opata nenávratně ztratily.⁴⁵

František z Vepic

František z Vepic je v pořadí třináctým opatem. Poprvé je František z Vepic zmiňován roku 1383, kdy zastupoval svůj úřad. Po něm nastoupil jako milevský opat Svatomír, a to roku 1404. V této pozici setrval i v době husitských válek, které celý areál silně poznamenaly.⁴⁶

Památku na tohoto opata můžeme vidět po dvou stranách zvenčí kostela. Zde se na dolní části štítové zdi, jež dělí chrámovou loď od kněžiště, nachází jeho vlastní znak, na kterém je vyobrazena hlava psa věžníka (viz obr. 19). Stejný znak se nalézá na poničeném náhrobním kameni na hrobu zmíněného opata, jenž byl pravděpodobně rozbit v dobách husitských válek roku 1420 (viz obr. 20). Náhrobní kámen byl objeven roku 1898. V současné době se náhrobní kámen tohoto opata vyskytuje v děkanském kostele a je umístěn v pravé lodi této budovy.⁴⁷ V onu dobu opat František z Vepic dohlížel na přestavbu budovy a obohatil kostel sv. Jiljí o výstavbu v gotickém slohu.

---

⁴⁴ Viz Zelenková (pozn. 10), s. 39; Weyrauch, E. A. *Dějiny kláštera, města a panství Milevska sepsané léta 1841*. Milevsko: Agentura Porthos-Městské muzeum, 1997, s. 9,12; Růžička (pozn. 3), s. 29–30.

⁴⁵ Viz Dvořáková (pozn. 38), s. 31; Viz Růženka (pozn. 3), s. 29–30.

⁴⁶ Adámek Jan/ Jiří Frölich: Torzo náhrobníku milevského opata Františka († 1405). In: *Bibliotheca Strahoviensis* 3. Praha 1997, s. 249–251.

⁴⁷ *Ibidem*, s. 249.

1.3 Kostel sv. Jiljí – románská věž, chrámová část budovy, interiér lodi, interiér presbytáře a datace

1.3.1 Románská věž

Románská věž z 12. století měla obrannou funkci a byla pravděpodobně přistavěna k původnímu jednolodnímu kostelu (viz obr. 21, 22). Ten byl tvaru obdélného a z tohoto důvodu je stejně tvarovaný i půdorys věže. K připojení věže k obdélné jednolodní stavbě došlo o něco později, a tak vznikla nejspíše spára mezi budovami (viz obr. 23). Spára v severní zdi románské věže slouží k upřesnění stavitelských prací na budově. V první etapě byla stavba jednoduchá jednolodní, bez obranné západní věže. Románská věž byla následně zbudována jako obranná po hrozbě, kterou představovalo tažení vojska salcburského arcibiskupa.⁴⁸ Podobnou věží jako kostel sv. Jiljí se pyšní i kostel sv. Petra a Pavla ve Svojsíně. Dobroslav Líbal⁴⁹ spojuje stavbu románské věže s vlivy přicházejícími ze saského území. Ve Svojsíně je věž taktéž připojena později na spáru, jako je tomu v kostele sv. Jiljí v Milevsku.⁵⁰ Stavba s věží tak utvořila jednotný celek, který se řadí k uměleckému projevu v bavorském Poddunají.⁵¹ Kostel byl původně jednolodní a zakončoval jej pravouhlý východní závěr. Architektonický prvek odkazuje na velkomoravskou a dolnobavorskou tradici či na hornofranckou architekturu.⁵²

První patro románské části věže je přístupné z boku po schodišti, které je novodobě zpracované (viz obr. 24). Vchod do této části budovy se nachází vysoko nad zemí, což vede k domněnce, že budova sloužila jako opevněné místo.⁵³ Šířka stavby je 9 m, kdežto délka činí pouhých 7,65 m (viz obr. 25). Na budově je stále patrná arkáda, jež je zvláště tvořena polokruhovými oblouky a podepírají ji dva pilíře. Ty jsou na oblých neprofilovaných kvádrových sloupech, které zároveň drží i trámový strop v přízemí. Sloupy nesou tíhu celé věže. Jsou vysoké 2,30 m a jejich šířka činí 0,75

---

⁴⁸ Viz Kuthan (pozn. 4), s. 42.

⁴⁹ Merhautová Anežka: Raně středověká architektura v Čechách. In: *Umění XXII*, 1974, s. 332–333.

⁵⁰ Hauserová, Milena – Nováček, Karel – Čechura, Martin – Falta, Milan, Románský kostel sv. Petra a Pavla ve Svojsíně. In *Průzkumy památek. = Denkmalforschung. = Historical Monument's Research & Documentation*. 18. č. 1, (2011), s. 5,12.

⁵¹ Viz Merhautová (pozn. 19) s. 170.

⁵² Hejna Antonín, Původní půdorysná podoba kostela sv. Jiljí v Milevsku. In: *Archeologické výzkumy v jižních Čechách 4*, České Budějovice 1987, s. 60.

⁵³ Viz Podlaha/Šittler/Hlávka (pozn. 20), s. 107.

m na každé straně hranolu. Jsou zdobeny římsou, která nese desku, pod níž je obloukový podbradek.⁵⁴

Prostřední patro věže je prosvětleno střílnami, které jsou vysoké 58 cm a široké 8 cm. Šíře zdi věže se liší, kupříkladu v přízemí je její tloušťka 2 m. V prvním patře je šířka zdi menší, a to 58 cm, rozměry se liší i v dalších patrech stavby. Druhé patro má šířku zdi 72 cm, na některých místech je šíře i 79 cm. Stará románská zeď je postavena na opěrácích, jež podepírají východní stěnu věže u chrámu.⁵⁵ U zdi v prostředním patře věže se dále také nachází pět opěráků a portál jímž se do věže vzcházelo původně (viz obr. 26).⁵⁶

Horní část budovy je obohacena o dvě řady zdvojených okének románského původu, která jsou rozdělena dekorovanými sloupky.⁵⁷ Podoba oken je z hlediska stylového spjata s blízkou budovou baziliky Navštívení Panny Marie, (viz obr. 27) stejně jako kamenná římsa, jež obíhá okolo obou staveb (viz obr. 28).⁵⁸ Nad kamennou částí se tyčí dřevěné pažené patro, kde jsou prostory, které slouží na umístění starých zvonů pocházejících z roku 1497 a 1630 (viz obr. 29).⁵⁹ Stavba je kryta šindelovou střechou mansardového typu (viz obr. 30).

K románské věži z vnitřní strany kostela přiléhá empora, jejíž výška sahá až ke schodišti v severní zdi (viz obr. 31, 32). Přízemí bylo přístupné od severu portálním půlkruhovým vstupem, který je nyní z velké části zasypaný a tudíž nepřístupný. Je široký 1,02 m a nyní je i přepažený širokou zdí. V jihozápadní části budovy vedle empory u nárožního patra je stále podvojně okénko, jehož šířka je 1 m a je dělené neprofilovaným hranolem (viz obr. 33). V západní části nad emporou se pnou stále zachovaná svrchní patra věže. Zdivo věže je tvořeno drobnými krychlemi, které jsou od sebe posunuty o 20 cm. V této části jsou místnosti rozděleny dvěma příčkami v celé výši budovy. Patra věže jsou tvořena dvěma řadami, které jsou doplněny o podvojené sloupky. Ta jsou po všech stranách prolomena tak, že jsou v západní a východní stěně rozdělena po třech. Na jižní straně jsou okénka rozdělena pouze po jednom v každé řadě. Na té straně věže, jež je otočena k vedlejší budově a není zde žádný výhled, jsou okénka zazděná.⁶⁰ Na jihozápadě jsou okénka zpracovaná důkladněji, a tak je jejich

---

⁵⁴ Ibidem, s. 107–108.

⁵⁵ Ibidem, s. 108–110.

⁵⁶ Viz Merhautová (pozn. 19), s. 169.

⁵⁷ Viz Kuthan (pozn. 4), s. 45–46.

⁵⁸ Viz Merhautová (pozn. 19), s. 169.

⁵⁹ <https://pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-jilji-701246>

⁶⁰ Viz Merhautová (pozn. 19), s. 169.

zdobení honosnější než na ostatních stranách. Nacházejí se zde bohatě propracované detaily ze žuly či ojediněle také z bílého vápence. Sloupky v oknech v horní řadě mají tvar hranolu či osmibokého mnohostěnu. Dolní řada má sloupky válcového tvaru. Patky těchto sloupků jsou inspirovány antikou – na rozích mají plynthu a drápkové výstupky.

Směrem k oltáři byly upraveny ještě další dva výklenky otevřené směrem do kostela. Ve výklenku bylo kdysi podvojně okno velice podobné okénkům ve věži. Dnes je okénko taktéž zazděné. Jakmile vystoupíme po schodišti do prvního patra, můžeme vidět otvor ve zdi. Jeho rozměry jsou stejné jak na šířku, tak i na výšku, a činí 60 cm. Táhne se po celé délce schodiště a je dlouhý 10 m. Začíná vodorovně uvnitř zdi hluboké 60 cm a končí u prohlubně, která je zhruba metr hluboká. Uvnitř dutiny ve tvaru čtverce se nacházejí malé otvory o rozměrech 20 × 20 cm. Jsou po celé její délce a je velice pravděpodobné, že sloužily jako větrací šachty.⁶¹ Větrací okna jsou dnes většinou zazděná, ale jsou po nich viditelné pozůstatky.⁶² Okna, která nebyla nijak zatarasena, mají skrz průduch patrný kus trámu. Dutina je utvořena z kamenných žulových kvádrů. Další stěna je orientovaná na sever a je zhotovena z menších a nepravidelně uspořádaných kamenů.

Dále na zadní stěně chrámu jsou situované dveře, které směřují ke schodišti do přízemí a do prvního patra věže. Při vstupu na kůr jsou patrné dva oblé sloupy. Jsou mohutné a na výšku měří 3,35 m. Na nich jsou pilíře čtyřbokého tvaru a výšky 2,30 m. Prostory jsou otevřené do kostela a zmiňované sloupy nesly tíhu empory, která původně pravděpodobně sahala do poloviny hloubky dané lodi.

Románská věž v kostele sv. Jiljí je velice důležitou součástí historie a stavitelské architektury na jihu Čech. Dalším důležitým prvkem ve věži jsou již zmíněné zvony, které v dřívější době určovaly v Milevsku čas. Byly důležité pro řád premonstrátů i pro veškerý život v okolí konventu. První ze zvonů je vysoký 117 cm a široký 123 cm. Při svém vrcholku je dekorován dvouřádkovým nápisem. Epigraf je psaný minuskulou a stojí na něm: „*In nomine domini nostri Jesu Christi hoc opus preclarum est factum ad honorem summe trinisimo septimo feria quarta ante Nicoloi Johannes Cantarista fecit hoc opus in nomine domini.*“ V překladu: „*Ve jménu Pána našeho Ježíše Krista toto dílo přeslavné vytvořeno bylo ke cti nejvyšší trojice a nerozdílné jednoty léta Páně 1497 ve čtvrtek před svátkem sv. Mikuláše Johannes Kantarista ulil toto dílo ve jménu Páně.*“⁶³ Dále je povrch zvonu ozdoben malým křížem, na kterém je reliéf sv. Mikuláše, a je

⁶¹ Viz Podlaha/Šittler/Hlávka, (pozn. 20), s. 107–110.

⁶² Viz Merhautová (pozn. 19), s. 169.

⁶³ Viz Podlaha/Šittler/Hlávka (pozn. 20), s. 117.

doplněn dekorem s třemi jablky. Druhý zvon měří 94 cm na výšku a je široký 90 cm. Je menších rozměrů než zvon předchozí, proto se liší i svojí hmotností. Druhý ze zvonů nese mnoho zdobných reliéfů s antickými motivy. Je zde taktéž nápis, jenž je psaný starořečtinou. V překladu nápis zní: „*Jakož jsou ouřad obec Milevska ke kostelu sv. Jiljí náležející 1580 tento zvon dělali, tak rozraženého zase přelivati se vši osadou 1630 dali při času panování J. M., opata Kryšpína a probošta Doxanského.*“ Nápis se vyskytuje i na druhé straně a stojí tam: „*Adalbertus Arnold V. P. B. H. M. O. G. MBG – AZA,*“ . Zvon je dále obohacen dekorovaným reliéfem Panny Marie držící batole.⁶⁴

Ve věži u zvonů se nacházejí sloupky, u kterých byl kámen podlouhlého tvaru (viz obr. 34). Je dekorován vytesaným křížem, písmeny WK a letopočtem 1678. Kámen měl původní umístění v kostele sv. Jiljí, znovu byl objeven roku 1939. Celou dobu byl zazděný ve starém chlévě na ovčíně, který se taktéž nachází v areálu milevského kláštera. Jedná se patrně o epitaf připomínající úmrtí neznámé osoby.⁶⁵ Uvnitř věže na pravé stěně jsou různé kamenné kružby a architektonické články. Uprostřed nich byl umístěn další mramorový kámen čtyřhranného tvaru (viz obr. 35). Kámen pochází pravděpodobně z roku 1340, jeho rozměry jsou 58×55×21 cm a byl původně osazen v budově milevského lihovaru, konkrétně v jeho štítu, odkud byl roku 1926 přemístěn do věže. Na kameni je znázorněno poprsí vousatého muže s knížecí čepicí na hlavě. Podobným vyobrazením je zdoben i kostel na náměstí. Zda se jedná o zpodobnění Jiřího z Milevska či Přemysla Otakara I. zůstává stále otázkou. Osoba s knížecí čepicí bývá taktéž zobrazována s kaprem či latinským nápisem. Vyobrazení s kaprem bývá připisováno k rodu Hodějovským, jimž Milevsko v letech 1581–1621 patřilo.⁶⁶ Poprsí na věžním kameni, jenž má zobrazovat zakladatele Jiřího z Milevska, je interpretováno s určitými nejasnostmi. Nevíme, jak Jiří z Milevska vypadal, nepomáhá tomu ani vyobrazení s knížecí čepicí. Jiří z Milevska nebyl kníže, aby mohl být vyobrazován s takovýmto atributem.⁶⁷

1.3.2 Chránová část budovy

Kostel sv. Jiljí je dnes již jednolodní stavba s rozměrným polygonálním presbytářem a sakristií, jenž je situovaná na severní straně chóru. (obr. 36) Vchod do samotného jednolodního chrámu je na jižní straně, jedná se o vchod hlavní. Portál je

⁶⁴ Ibidem, s. 117.

⁶⁵ <http://www.smircikrize.cz/milevsko.htm> ; Viz Růžička (pozn. 3), s. 41.

⁶⁶ Viz Kytka (pozn. 33), s. 50–51.

⁶⁷ Viz Zelenková (pozn. 10), s. 32.

zaklenutý do mírného oblouku a je ozdoben lomením, jež je zde provedeno třikrát. Výška vchodu je 3,75 m a na šířku měří 1,77 m.⁶⁸ Šíře chrámové lodi je 11,72 m, je dlouhá 23,43 m a tyčí se do výšky 15,58 m. Rozměry samotného chrámu společně s presbytářem činí 40 m. Na některých místech jsou patrné zazděné otvory, jedná se nejspíše o zazděná okna či větrací šachty.⁶⁹

Stavba se od dob románských značně rozšířila z původní stavby je zachována pouze mohutná západní věž a kus severní zdi, která k ní přiléhá (viz obr. 37).⁷⁰ Následně byl kostel poznamenán různými architektonickými změnami do podoby, jež nám je dnes známa.

1.3.3 Interiér lodi

Chrámová loď má dřevěný kazetový strop, který je obohacen o dekor po stranách (viz obr. 38). Původně zde nejspíše byla nespécifikovaná gotická klenba. Daná klenba byla pravděpodobně poškozena roku 1420 během husitských válek. Přesné datum jejího poškození není bohužel nikde zaznamenáno.⁷¹ Důkazem o existenci klenby jsou dnes stále zachovalé konzoly po obvodových zdech lodi. Jsou zdobeny dokonale propracovanými lidskými a zvířecími maskami, jež byly zhotoveny nám neznámým zručným umělcem z pražské huti.⁷²

Badatel Jan Erazim Wocel předpokládal, že stavba byla původně dvojloďní či trojloďní a zaklenutí bylo hvězdovitého tvaru. Klenba byla ve vyšší 15,58 m a předpokládá se i ono možné dokončení složité síťové klenby.⁷³ Někteří badatelé přirovnávají tehdejší klenbu milevské hlavní lodi v kostele sv. Jiljí ke klenbě v augustiniánském kostele v Třeboni či ke klenebnímu řešení kostela sv. Víta v Soběslavi.⁷⁴ K přestavbě klenby loď došlo nejspíše roku 1573. Klenba pravděpodobně nebyla dokončena nejspíše kvůli její plánované výšce a stávajícímu krovu, který dostavbě překážel. Bohatá klenba, která v lodi vznikala, také mohla být připojena ke třem pilířům, které nynější loď rozdělovaly. Na každé straně loď mohla být část klenby křížové, jež byla blíže k presbytáři zakončena obkročnými trojpařsky.⁷⁵

⁶⁸ Viz Kytka (pozn. 33), s. 49; Viz Růžička (pozn. 3), s. 26; Viz Dvořáková (pozn. 38), s. 17–18.

⁶⁹ Viz Podlaha/Šittler/Hlávka (pozn. 20), s. 110.

⁷⁰ Viz Merhautová (pozn. 19), s. 169

⁷¹ Viz Růžička (pozn. 3), s. 30.

⁷² Líbal Dobroslav, *Gotická architektura v Čechách a na Moravě*. Praha 1948, s. 178–179.

⁷³ Viz Zelenková (pozn. 10) s. 194.

⁷⁴ Mencl Václav, *České středověké klenby*. I. vydání. Praha: Orbis, 1974, s. 72.

⁷⁵ Viz Zelenková (pozn. 10), s. 194.

Přerušení práce na přestavbě je datováno k roku 1420. Fakta o této klenbě budou v blízké době doplněna díky probíhajícímu výzkumu Pavla Břicháčka.

V severní zdi lodi jsou zadní vchodové dveře, jež jsou pod kruchtou a vedou do chodbičky. Chodba je úzká a směřuje kolem románské zdi k portálu, který vede ven z lodi. Výstup je klenutý půlkruhem a je široký 1,02 m. Nyní je bohužel již z poloviny zasypaný. Lze předpokládat, že se jedná o hlavní vchod do románské budovy přístupný v době, kdy nebyly vchody vedlejší. Zeď v nynější době překrývá chodbu u vnitřní stavby kostela.

Druhé dveře ústící do polokruhového výklenku mají rozměry 1,31 m do hloubky, 2,5 m do šířky a 3,09 m do výšky. Odtud vede doleva úzké schodiště vložené do kostelní stěny. Má 13 stupňů a je široké 68 cm. Schodiště ústí do prvního věžního patra, a to do výklenku vysokého 5 metrů. Je dlouhé 2,32 m, půlkruhovitě zaklenuté a osvětlené malým kruhovitým okénkem o průměru 16 cm. Připomíná podobná úzká schodiště ve starých hradech, např. na Zvíkově, v Trenčíně atd. Schodiště směřovalo k oratoriu, odkud byl přístup do samotného kostela. Nově zde byl objeven trezor v šíři románské zdi. V ni byla uložena schránka s rozměry 26 x 16 cm. Nad zmíněným poschodím, jež dříve vedlo do oratoria je tajná chodba, která se objevila na jaře roku 2020. Její rozměry jsou 60x60 cm, nedosahuje výšky člověka. Za velikým trezorem, který byl již dříve připraven o své cennosti, se nachází další dutina, ve které badatelé objevili hřeb z kříže Ježíše Krista. Nález určili, díky zlatému plechu s nápisem IR-Iesus Rex. Hřeb v dutině byl nalezen s křížkem z jednadvacetikarátového zlata. Dřevěnou schránku badatelé datují do období 260 až 416 našeho letopočtu. Nález hřebu je svým významem velice ojedinělý a jedná se o jednu z nejvýznamnějších křesťanských relikvií (viz obr. 39).⁷⁶

Severní stěna se nalézá vedle sloupů a částí románské věže a je zbudovaná z menších nepravidelně uspořádaných kamenů. Pod kůrem jsou na obou stranách kameny různých tvarů, které tvoří nespécifické lapidárium. Mezi nimi jsou různě velké rozestupy. Na levé straně této skupiny kamenů je veliký náhrobní kámen. Jedná se o plochý kámen ze žuly, který byl znovuobjeven v roce 1937 při opravách budovy. Na okraji je dekorován gotickým nápisem, který je setřený a těžko čitelný.⁷⁷

---

⁷⁶ <http://www.klastermilevsko.cz/velkolepy-objev-z-kostela-sv-jilji>

⁷⁷ Viz Kytka (pozn. 33), s. 50–51.

1.3.4 Interiér presbytáře

Osa presbytáře leží poněkud vpravo od osy chrámové lodi a působí lehkým oddělujícím dojmem. Presbytář má tvar osmiúhelníku a je zde bohatě zdobená klenba tzv. milevského typu. Ta je zakončena štíhlými příporami, které jsou i v rozích polygonálního zakončení.⁷⁸

V presbytáři je situovaný chrámový oltář z pískovcového materiálu (viz obr. 40). Je na něm socha sv. Jiljí, jemuž je kostel zasvěcen (viz obr. 41). Světec je zpodoběn v dlouhém plášti benediktinů a po jeho levé straně je jeho atribut – laň, které podle legendy zachránil život. Socha byla zhotovena Antonínem Procházkou roku 1883 (viz obr. 42). Svatý Jiljí je považován za poustevníka pocházejícího ze 7. až 8. století. Jako poustevník žil u řeky Rhône u Nîmes. V dobách středověku byl řazen mezi čtrnáct svatých. Kult sv. Jiljího byl v onu dobu velice běžný a zasvěcení danému světcovi se hojně využívalo i v okolí Milevska. Důkazem toho jsou kostely, jež nesou taktéž velice podobné stavební prvky jako kostel sv. Jiljí v Milevsku. Zasvěcení tomuto světcovi bylo časté hlavně v letech 1150–1200, kdy byl vybudován i kostel sv. Jiljí v Milevsku. Stejnému patronovi byly zasvěceny další kostely, například kostel ve Velké Blanici, Železnici, Švihově, Míroticích a mnoho dalších. V danou dobu nebyl kostel sv. Jiljí jediným šlechtickým kostelem postaveným v blízkosti kláštera a zasvěceným tomuto patronovi. Na našem území jsou doložené dva případy. Jisté je, že zasvěcení patronovi sv. Jiljí koncem 12. století bylo pro české území typické.⁷⁹

V těsné blízkosti oltáře se v presbytáři nachází sedile. Jedná se o sedadlo s gotickými kružbami tvořené ze čtyř kusů (viz obr. 43). Kružby jsou ohraničeny pravouhlou římsou. Třetí kroužené zakončení je vyšší než ostatní a nese dekor lístků a růží. Sedile sloužilo pro kněze, jáhna, podjáhna a obřadníka, kteří v kostele vykonávali příslušné obřady (viz obr. 44).⁸⁰

V severní zdi presbytáře je vstup do sakristie, která má obdélníkový tvar. Klenba v této části je protínána žebry, která jsou zakončena konsolami kalichovitého tvaru, stejně jako v presbytáři. Nad dveřmi před sakristií je deska s latinským nadpisem (viz obr. 45.1, 45.2). Je zde vyryto, jaké druhy oprav a změny zde byly provedeny. Velké opravy, jež jsou na desce zaznamenané, provedl opat Zikmund Starý. Na desce stojí: *„Ecclesia sv. Aegidii pars styli rom. Saec. XII., pars styli goth. Saec. XIV. Aedific., renov.*

⁷⁸ Viz Podlaha/Šittler/Hlávka (pozn. 20), s. 110.

⁷⁹ Boháč, Zdeněk. Patrocinia románských kostelů v Čechách. Zdeněk Boháč. In: *Historická geografie* Praha: Komise pro historickou geografii při Ústavu československých a světových dějin ČSAV Sv. 8, (1972), s. 31–52.

⁸⁰ Viz Podlaha/Šittler/Hlávka (pozn. 20), s. 112–113.

MDCCLXXXIII“, což v překladu znamená: „*Chrám sv. Jiljí, jehož část vystavěná slohem románským, dále ve století 12. a část budovy zhotovena v gotickém období, a to ve století 14. Stavba byla dále obnovena a opravována v roce 1883.*“ Nad deskou s latinským nadpisem se nacházela barevná freska, jejíž existence na stěně je takřka neznatelná, protože byla zabilena. K tomu došlo roku 1883 při opravách kostela. Důvodem přemalování bohatě malované fresky byl nejspíše její žalostný stav a barvy tak působily omšele. Existenci fresky napovídá změna v barvě omítky nad vchodem, kde je stále patrný obdélníkový tvar původní malby. Momentálně v kostele probíhají vykopávky a různé průzkumy, které pravděpodobně odhalí možné staří budovy a přinesou další poznatky. Vzhledem k této skutečnosti se v kostele nyní nenachází jeho stálé vybavení.

Chrám je dále obohacen o dekorovaná okna s bohatou kružbou, ač novodobě zpracovanou, kvůli poškození původní gotické.⁸¹ Okna jsou velmi úzká a je jich celkem osm. (obr. 46) V presbytáři se nachází pět oken a v lodi na jižní straně tři. Dekor na oknech je lehce odlišný od ostatních, ale některé jsou vzorem stejné. Je tomu tak například u okna v sakristii kolem presbytáře, které je stejné jako okno první, okno čtvrté je stejné jako druhé.

1.3.5 Datace kostela sv. Jiljí

Datum založení kostela není stále jasné, v dnešní době probíhají různé průzkumy a vykopávky, které se snaží odpovědět na otázky ohledně vzniku této stavby a další nezodpovězené domněnky.⁸² Existenci kostela je možné datovat podle některých zdrojů již do roku 1150, kdy je zmiňován jako kostel s farní funkcí. V tuto dobu byla stavba snad z dřevěného materiálu. V současnosti je za nejstarší dochovanou část budovy považována románská věž, která slouží jako zvonice a je na západním průčelí budovy. Vedle ní se nachází přiléhající část románské severní zdi chrámové.⁸³ K dřívější dataci roku 1150 se vyjadřuje i Pavla Zelenková, která podotýká, že na místě areálu kláštera se zřejmě nacházela starší stavba nesoucí stejné jméno. Následně kostel zmíněný v pasusu Jarlocha, který byl poničen při tažení vojska v roce 1184, nemusel být nutně nynější kostel sv. Jiljí. Podle některých badatelů se jednalo nejspíše o stavbu v místech, kde dnes stojí klášter a která zde byla vybudována jako jedna z prvních.

---

⁸¹ Viz Zelenková (pozn. 10), s. 197.

⁸² Soukromý rozhovor s panem profesorem Břicháčkem.

⁸³ Viz Růžička (pozn. 3), s. 23.

Nejisté je, podle různých zdrojů, zda byl poničen starý kostel, či nový kostel sv. Jiljí, jenž zde stojí dodnes.⁸⁴

Nejstarší dochovaná část budovy - stará románská věž kostela sv. Jiljí je vystavěna z řádkového zdiva, konkrétně žulového. V oknech se nacházejí sloupky se sdruženými okny, jaké jsou i v klášterním chrámu Panny Marie. Z těchto skutečností lze usuzovat, že byly obě stavby zbudovány na konci 12. století. Stavba dvou církevních budov blízko u sebe je odůvodněna tím, že kostel Navštívení Panny Marie měl funkci klášterní, kostel sv. Jiljí pak farní. Zbylé části staré chrámové románské budovy byly zbourány na konci 14. století. Poté zde proběhla přestavba mezi lety 1383 a 1405. Stalo se tak na pokyn třináctého opata, Františka z Vepic.⁸⁵

Další informace k dataci vzniku stavby budou pravděpodobně dostupné po zveřejnění výsledků probíhajícího výzkumu. Výzkum zde byl prováděn již dříve a uvádí v okolí sv. Jiljí i sídliště, jež je spojovaná s příchodem Jiřího do Milevska a následně stavební úpravy v areálu milevského kláštera. Jedná se o stavby, které se nacházejí severovýchodně od kostela sv. Jiljí. Lze předpokládat, že nedaleko kostela měl své vlastní sídlo Jiří z Milevska, který zde dlouhodobě pobýval při zbudování kostela sv. Jiljí. Jeho sídlo bylo podle několika výzkumů pravděpodobně v jihozápadní části, kde je dnes rajský dvůr. Předpokládá se, že stavba zahroubená do země s původním nadzemním patrem a s kamenným schodištěm mohlo být sídlo bohatého velmože.⁸⁶ Další možností situování velmožova domu je hřbitov nacházející se přímo u kostela sv. Jiljí. Dle předpokladů zde žil Jiří z Milevska společně s konventem a dodržoval řeholní pravidla.⁸⁷ Celkové nejasnosti v dataci a taktéž v další možnosti umístění velmožova doma objasňuje nově nalezené pohřebiště, které je datováno do 11.–12. století. Archeologické naleziště zasahuje do budovy děkanství, pod opatskou kapli i do prostoru rajského dvora, kde by měla stát budova Jiřího z Milevska. Je zde možnost, že se jedná o starší stavbu, než je samotný kostel sv. Jiljí. Stavby tohoto pohřebiště jsou narušené architekturou z dob románských, a to stavbou konventu.⁸⁸ Díky těmto stavebním pracím můžeme určit, kdy zhruba vznikaly obě architektonické stavby v areálu milevského kláštera a to v době románské.

Máme informace, že stavba v roce 1184 již stála. Rok 1201, jež se uvádí do spojitosti dokončení stavby kostela sv. Jiljí, je uváděn pro svěcení oltáře sv. Jiljí.

---

⁸⁴ Viz Zelenková (pozn. 10), s. 89.

⁸⁵ Viz Adámek Jan/ Jiří Frölich (pozn. 46), s. 249–251.

⁸⁶ Viz Vlček/ Sommer/Foltýn (pozn. 11), s. 364.

⁸⁷ Viz Zelenková (pozn. 10), s. 89.

⁸⁸ Viz Vlček/Sommer/Foltýn (pozn. 11), s. 364–365.

Pravděpodobně se ale nejedná s určitostí o kostel sv. Jiljí, jenž je situován na hřbitově. Taktéž se zdá nepravděpodobné, že roku 1191 utrpěl v následku požáru škody, jako tomu bylo u klášterní baziliky. Bazilika byla založena po roce 1184. Datace je doložena na základě informací o výměně vesnic mezi biskupem Jindřichem z Prahy a Jiřím z Milevska. Silná expanze majetku následně umožňovala pokrýt výlohy na nákladnou výstavbu kláštera již ve 12. století. V tuto dobu jsou zaznamenané románské přestavby v místě, kde vznikl konvent, na kterém jsou podobné architektonické prvky, jako je tomu u kostela sv. Jiljí. Je pravděpodobné využití kameníků při stavbě kostela sv. Jiljí, kteří primárně přišli na vybudování stavby milevského kláštera. Opat Jarloch by takto využil svých zkušeností získaných při sledování stavebních technik v Želivi. Nasvědčuje tomu taktéž i stavební technika daných kameníků, jež odpovídá zkušenostem stavitelů, kteří pracovali na budově konventu v daném období. Je pravděpodobnější, že stavitelé přišli za účelem stavby velké klášterní baziliky, nikoliv primárně za stavbou pánského kostela sv. Jiljí.⁸⁹

---

⁸⁹ Viz Kuthan (pozn. 30), s. 62-67; Viz Zelenková (pozn. 10), s. 89.

2 Klenba milevského typu

Tato kapitola je věnována významnému zaklenutí prostoru v presbytáři kostela sv. Jiljí v Milevsku, jež je známé pod pojmem klenba milevského typu. Presbytář kostela sv. Jiljí je zaklenut síťovou klenbou parléřovského typu.⁹⁰ Klenba tzv. milevského typu je nejstarším příkladem takovéto klenby z parléřovské dílny na jihu Čech.⁹¹ Je tvořena žebry, jež se síťově proplétají do tvaru hvězdy.

Za zmínku stojí taktéž původní dvoulodí kostela, jež bylo zaklenuto osmi poli a podobalo se klenbám v Miličíně z roku 1380⁹² a v Třeboni taktéž z roku 1380.⁹³ Další klenba se nalézá v sakristii, vedle presbytáře je zde významná klenba, která rozvíjí klenební systém ze Staroměstské mostecké věže, jejíž stavba byla pravděpodobně započata roku 1374.⁹⁴

2.1 Přínos Petra Parlěře v oblasti kleneb

Přínos Petra Parlěře je dnes proslulý, díky své výjimečnosti v oboru stavitelství i sochařství.⁹⁵ Petr Parlěř žil v době rozmachu gotického slohu a zaváděl různé inovace.⁹⁶ Byl příslušníkem bohatě rozvětveného rodu, ve kterém se nadání kameníka a architekta dědilo napříč generacemi.⁹⁷

Zprvu pracoval jako parlier – polír. Dále byl zařazen jako učeň pod vedením svého otce Jindřicha⁹⁸, kde byl součástí týmu, který pracoval na stavbě kostela sv. Kříže

---

⁹⁰ Benešová, Klára. (10. Století architektury, 2): *Architektura Gotická*. Praha: Správa Pražského hradu, 2001, s. 241.

⁹¹ Další gotická klenba byla zhotovena v místnosti nejbližší k románské věži a dnes je taktéž předělaná na kazetový strop, jak je tomu v hlavní lodi. V této části chrámu vidíme i z části mohutné části románské věže, jež zasahují do interiéru stavby.

⁹² Viz Benešová (pozn. 90), s. 241.

⁹³ Visualising Communities: the Canonry of Třeboň (Southern Bohemia)”. In *Practicing Communities. Urban-Rural Relations in Asia and Europe (1000–1600)*, Fabian Kümmler, Eirik Hovden, and Judit Majorossy, eds. Leiden: Brill 2021 (n republ. draft); Lavička Roman, *Jihočeská sakrální architektura pozdní gotiky 1450–1550 na rožmberském panství*, Praha: Univerzita Karlova v Praze Filozofická fakulta 2012, s. 138.

⁹⁴ Viz Benešová (pozn. 90), s. 241.

⁹⁵ Benešová, Klára, Anežka Benešová a Anežka Merhautová. *Katedrála sv. Víta v Praze: k 650. výročí založení*. Vyd. 1. Praha 1994, dotisk 2003. Praha: Academia, 2003, s. 36.

⁹⁶ Ibidem, s. 35.

⁹⁷ Stejskal, Karel a Neubert, Karel. *Dějiny umění: umění na dvoře Karla IV.* Praha: Balios 2003, s. 160–162.

⁹⁸ Viz Merhautová (pozn. 95), s. 35.

ve Švábském Gmündu.⁹⁹ Začátek působení Petra Parlěře na českém území a na královském dvoře se odhadoval na rok 1352 (po smrti Matyáše z Arrasu).¹⁰⁰ Trvale se v Praze Petr Parlěř se svou hutí usadil až rokem 1356.¹⁰¹ Rok 1356 je zaznamenán na jedné z bust v triforiu v katedrále sv. Víta a připisuje se k počátku působení Petra Parlěře na území Koruny české.¹⁰²

Přínos Petra Parlěře v inovaci kleneb i ve stavitelském umu je velmi dobře znám. Po smrti Matyáše z Arrasu převzal stavbu katedrály sv. Víta.¹⁰³ Příkladem jeho stavitelského nadání je klenba v chóru svatováclavské kaple a sakristie katedrály sv. Víta na Pražském hradě. Těmito svými počiny předznamenal vývoj vedoucí ke sjednocení tvorby kleneb a prostorů v nadcházejícím období.¹⁰⁴

Ve svatovítské katedrále díky svému sochařskému nadání dekoroval triforium, jež je nad arkádami chóru. V tomto díle mu byli nápomocní další spolupracovníci a společně vytvořili několik bust.¹⁰⁵ Díky tomuto dokonale propracovanému dílu umělce se styl staveb a dekoru šířil dále napříč českým územím.¹⁰⁶ Dalšími jeho stavbami je například kaple sv. Kříže na hradě Karlštejn či kaple Všech svatých na Pražském hradě.¹⁰⁷ Práce, které Petr Parlěř uskutečnil na těchto stavbách jej proslavily v zemích Koruny české. Příkladem jeho vlivu je právě i kostel svatého Jiljí, jenž je zdoben klenbou vývojově příbuznou k parlěřovským inovacím. Stejně je tomu i u kostela sv. Víta v Českém Krumlově.¹⁰⁸ Klenutí v Českém Krumlově bylo dokonce děláno přesně podle vzoru klenby v Milevsku.¹⁰⁹

---

⁹⁹ Viz Stejskal (pozn. 97), s. 162.

¹⁰⁰ Burian, Jiří, Neubartová, Jana a Neubert, Karel. Katedrála sv. Víta na Pražském hradě. Praha: Odeon, 1978, s. 18.

¹⁰¹ Fajt Jiří / Boehm Barbara Drake (ed): Karel IV., císař z Boží milosti. Kultura a umění za vlády Lucemburků 1310-1437 (kat. výst.). Praha 2006Götz Fehr: *Die Wölbekunst der Parler*. In: Anton LEGNER (Hrsg.): *Die Parler und der Schöne Stil 1350-1400* (kat. výst.), sv. 3, Köln 1978, s. 72.

¹⁰² Viz Stejskal (pozn. 97), s. 162.

¹⁰³ Viz Fajt (pozn. 101), s. 203.

¹⁰⁴ Viz Látal (pozn. 15), s. 41.

¹⁰⁵ Viz Fajt (pozn. 101), s. 209.

¹⁰⁶ Viz Burian (pozn. 100), s. 23.

¹⁰⁷ Viz Stejskal (pozn. 97), s. 162–164.

¹⁰⁸ Kuthan Jiří a Royt Jan, *Katedrála sv. Víta, Václava a Vojtěcha: svatyně českých patronů a králů*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny ve spolupráci s Katolickou teologickou fakultou Univerzity Karlovy v Praze, 2011, s. 376.

¹⁰⁹ Mencl, Václav. *Česká architektura doby lucemburské*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Sfinx / B. Janda, 1948, s. 144.

2.2 Klenby Petra Parlěře

Klenby Petra Parlěře vznikaly v době panování Karla IV. a Václava IV. Projevily se v Českých zemích pomocí novátorského pojetí kleneb, jako tomu bylo doposud ve Francii či v Německu. Do tohoto vývoje řadíme nově vzniklé klenby z parlěrovské huti, vybudované v době předhusitské. Tvorba po období parlěrovském poukazuje již na nově vzniklá východiska. Tímto novátorským přístupem se architekti pokoušeli vymanit z dlouholeté středověké tradice. Znamý architekt Arnold Vestfálský z Mišně například předělal gotickou konstrukci, a to tak, že odstranil žebra a kroužené klenby. Inovativní rozvoj v architektuře zřejmě postupoval z Francie do povodí horního Dunaje a Labe, což vysvětluje inovace na českém území, které v danou dobu probíhaly.¹¹⁰ Touto tematikou se zabývají nejen čeští, ale i zahraniční badatelé.

Henning Bock inspiraci Petra Parlěře viděl v anglických klenbách a později teze upřesnil.¹¹¹ Vzhledem k výzkumu, který byl proveden G. Fehrem¹¹², lze konstatovat, že vzorem pro klenbu v sakristii jsou klenby z Anglie a Slezska.¹¹³ Z českých badatelů se klenbami Petra Parlěře zabýval Viktor Kotrba¹¹⁴, Václav Mencl¹¹⁵ a Jan Muk.¹¹⁶ Poslední jmenovaný usuzuje na základě svého bádání, že Parlěrovy zdroje v klenebních vzorcích pocházejí z Anglie, Itálie a Španělska. K této tezi se částečně vrací badatel Jaromír Homolka.¹¹⁷ Další teze pochází od Pavla Kaliny¹¹⁸, který usuzuje, že Petr Parlěř mohl najít svou inspiraci i u románských poutních kostelů. Tvůrčí jiskru v románské architektuře můžeme podle Kaliny vidět například u Staroměstské věže.¹¹⁹ Ta se vyznačuje mohutnou jednotnou hmotou zdí, která odkazuje na dobu románskou. Jedná se o uplatnění parlěrovské tradice ve smyslu pro hmotu a souvislé plné stěny, kde nejsou žádné členěné plochy.¹²⁰

---

¹¹⁰ Viz Mencl (pozn. 74), s. 9.

¹¹¹ Viz Kocian (pozn. 16), s. 85.

¹¹² Fehr, Götz, *Die Wölbekunst der Parler*, in: *Legner, Anton (Hrsg.), Die Parler und der Schöne Stil 1350–1450. Europäische Kunst unter der Luxemburgen III.* Köln 1978, s. 46–47.

¹¹³ Viz Kocian (pozn. 16), s. 85.

¹¹⁴ Kotrba Viktor, *Kompoziční schéma kleneb Petra Parlěře v chrámu sv. Víta v Praze*. In: *Umění VII*, 1959, s. 254–270.

¹¹⁵ Viz Mencl (pozn. 74).

¹¹⁶ Muk Jan, *Konstrukce a tvar středověkých kleneb*, *Umění XXV*, 1977, s. 1–19.

¹¹⁷ Homolka, Jaromír-Zur *Problematik der Prager Parlerarchitektur*. Homolka, Jaromír. *Umění: časopis Ústavu dějin umění Akademie věd České republiky* 47, č. 5, (1999), s. 364–384.

¹¹⁸ Kalina, Pavel a Koťátko, Jiří. *Praha 1310-1419: kapitoly o vrcholné gotice*. Praha: Libri, 2004.

¹¹⁹ Viz Kocian (pozn. 16), s. 85.

¹²⁰ Homolka Jaromír, *Studie k počátkům umění krásného slohu v Čechách: k problematice společenské funkce výtvarného umění v předhusitských Čechách*. Praha: Universita Karlova, 1976, s. 33.

Nový výzkum Ilji Kociana popisuje společný, jednotný vzorec pro klenby Petra Parlěře. Jedná se o prostou kvadratickou síť, která rozděluje plochu základního čtverce na šestnáct malých jednotek. Zmíněný systém lze vyčíst ze všech kleneb, které jsou mistrovi připisovány, kromě klenby ve svatovítské jižní předsíni.¹²¹ Petr Parlěř používal jako hlavní primární vzorec čtverec neboli *quadratum*.¹²² Schéma je dobře patrné např. v kapli sv. Václava z roku 1367.¹²³ Dalším příkladem je klenba ze svatovítského vysokého chóru, který vznikl v roce 1385.¹²⁴ Jeho geometrické řešení vychází z desetiúhelníku vetknutého do kružnice.¹²⁵ Tento typ používal často u svých kleneb. Je tomu tak i u klenby ve Staroměstské mostecké věži, na které bylo použito opět schéma výchozích šestnácti čtverců.¹²⁶ Konstrukce Petra Parlěře jsou jasně logicky vymezené. Parlěřovský vzorec kromě jiného převedl do odlišné variace Hans Burghausen, který žebra v klenbě lehce zvlňuje a utváří tak obrazec čtyřlístku. Jedná se například o klenbu stavby v Landshutu, která je prolomená uprostřed vzorce.¹²⁷

V klenbě kostela sv. Jiljí v Milevsku byl použit vzorec z parlěřovské dílny. Je zde patrný motiv kosočtverce. Klenba je uchycena na bocích dvojicí žebních úseků. K vrcholku této klenby jsou paralelně taženy žební úseky v přímém směru. Žební části rozdělují ústřední vzorec kosočtverce. Segmenty v klenbě jsou spojeny s podpůrnými články gotických klenebních žeb. Závěr tohoto klenebního obrazce je utvořen ze stejného motivu jako boky klenby.¹²⁸ Klenba tzv. milevského typu je velice podobná vzoru klenby presbytáře v Landshutu. Jedná se o klenbu ve farním kostele sv. Martina, kde byla taktéž použita transformace klenby Petra Parlěře.¹²⁹

Umění se takto šířilo napříč Evropou, když umělci cestovali po Zlaté stezce a ovlivňovali se svými zkušenostmi z jiných krajů a zemí umění v celé Evropě. Proto prvky, jež vidíme na kostele sv. Jiljí, spatřujeme i na kostelech v nedalekém Rakousku.¹³⁰

---

¹²¹ Viz Kocian (pozn. 16), s. 87.

¹²² Ibidem, s. 91–92.

¹²³ Ibidem, s. 87–88.

¹²⁴ Mahler, Zdeněk et al. *Katedrála sv. Víta, Díl 1: Stavba*. Praha: Správa Pražského hradu, 1994, s. 78.

¹²⁵ Viz Kocian (pozn. 16), s. 89–90.

¹²⁶ Ibidem, s. 91.

¹²⁷ Viz Látal (pozn. 15), s. 68.

¹²⁸ Ibidem, s. 50.

¹²⁹ Ibidem, s. 48–51.

¹³⁰ Homolka Jaromír, (ed. al.), *Jihočeská pozdní gotika 1450-1530 (kat. výst.)* Hluboká nad Vltavou: Alšova jihočeská galerie, 1965, s. 63.

2.3 Srovnání s pražskými klenbami a klenbou v Českém Krumlově

Východiskem klenby milevského typu byla patrně stavba Staroměstské mostecké věže, u které se stále řeší otázka datace (odhaduje se na rok 1377).¹³¹ (viz obr. 47) Podobnost badatelé vidí ve vizuálním pojetí způsobu rozložení žebních výstupků dané klenby. Vzor rozmístění žeb se dále rozvinul právě na kostele sv. Jiljí. Jedná se o vzor hvězdy, který je na klenbě ve Staroměstské mostecké věži patrný v jeho počátcích, vyvinul se do celkového tvaru šesticípé hvězdy až v presbytáři na kostele sv. Jiljí v Milevsku. Klenba tzv. milevského typu byla dále v odlišných variantách uplatňovaná na různých lokacích v 15. století.

Obě klenby milevského typu jak v Milevsku, tak i v Českém Krumlově jsou přirovnávány k novátorským pracím odvozených od parléřovské hutě. Další klenby, které se inspirovaly klenbou v Milevsku, jsou již velice rozdílné i přes zřejmou inspiraci tímto klenebním vzorem. Z popisu klenebního tvaru z Kájova je pravděpodobná spojitost s původní inovací a následným přetvořením vzorce do jiné podoby. Jedná se o ústřední motivy, jež jsou příčně odděleny pomocí přidaného žebra, čímž je vzorec jasně rozdělen na jednotlivá pole. Rozdílem v porovnání s klenbou tzv. milevského typu jsou strany ústředních motivů, které jsou vykonstruovány do tvaru kosodélníku nikoliv kosočtverců.¹³² Originální vzorec klenby původně ze Staroměstské mostecké věže, zkrátka prodělal různé změny (viz obr. 48). Jedná se, ale o vzorec složený původně z bočních motivů na středovou osu okenních otvorů. Jeden z těchto vrcholů je vždy napojen na svorník a druhý vede k přípoře. Z těchto inovací čerpali i další stavitelé, kteří používali zaklenutí na kostelech v jižních Čechách, proto se zdají některé klenební systémy velmi blízké tomu z milevského kostela sv. Jiljí.¹³³

2.3.1 Klenba svatovítského chóru

Klenba svatovítského chóru vznikla na základě nutnosti nového zaklenutí stavby. (obr. 49) Petr Parlěř zde použil vlastní klenební inovaci, jež ovlivnila stavitelství vrcholné gotiky ve 14. století. Vzhledem k této inovaci se klenby v českých zemích odlišovaly od okolních klenebních řešení. U vzorce došlo k narušení pravoúhlého rozdělení a trvale splynuly v jednotný celek (viz obr. 50).¹³⁴

¹³¹ Kotal A., *České gotické sochařství, 1350–1450*, Praha 1962, s. 58.

¹³² Viz Látal (pozn. 15), s. 170.

¹³³ Ibidem, s. 211.

¹³⁴ Viz Mencl (pozn. 74), s. 77.

Petr Parlěř hledal podobný možný vzorec, jenž je odvozený od starší klenby ve svatováclavské kapli, která má zbytečná volná žebra při vrcholku kupole. Jde zde pouze o spojení křivek postranních lunet, která volně protínají plochu kopule. Systém Petr Parlěř použil na půdorys podélného tvaru a vytvořil novou dispozici klenby chóru. Po použití tohoto klenebního vzorce na ploše obdélníkového tvaru vznikl na místě kopule neurčitý tvar, díky kterému se klenba určitým způsobem lišila od klenby původní křížové. Vznikl zde pravidelný nepřerušovaný geometricky řazený pás síťových žebířů a to roku 1385.¹³⁵

Základ klenby je tvořen geometrickým obrazcem válce, jenž utváří ramena lehce elipsovitého tvaru. Klenba je v tomto případě tektonicky oddělena od těla stavby a tvoří různé tvary. Osvětlení klenby je dáno různými hloubkami vyklenutých zdí uvnitř žebířů, pomocí kterých se liší osvětlení každé jednotlivé plochy. Proto se světlo v klenbě různě láme a vnímáme lehkost v oddělených prostorách, jež se díky tomuto systému utváří.

Vzhledem k tomuto východisku v tvorbě různorodých typů dispozic kleneb vznikala řada nových útvarů, které mají podobné znaky jako klenba ve svatovítském chóru.¹³⁶

2.3.2 Staroměstská mostecká věž

Stavba Staroměstské mostecké věže byla pravděpodobně započata roku 1373, ale ohledně datace existují různé spekulace. V 80. letech 14. století byla stavba dokončena, ale opět není přesně znám přesný rok. Sestavování návrhu Staroměstské věže probíhalo za vlády Karla IV., jak je usuzováno vzhledem k sochařské výzdobě, kde je Karel IV. zobrazen v podobě císaře.¹³⁷

Jedná se o nejvýznamnější uměleckou památku, která stála na původní královské cestě. Ta vedla z Vyšehradu na královský hrad. O důležitosti této památky svědčí pojetí její výzdoby. Architektonické stavební prvky jsou zpracované s ojedinělou pečlivostí kameníků a oplývají řadou významných detailních prvků. Jedná se o zdobně zpracované erby, či samotné zhotovení jednotlivých pater věže. V neposlední řadě je tomu i u klenby v průchodu, která je dekorována zdobnými malbami. Bohatě dekorovaná stavba měla plnit reprezentační funkci. Reprezentace moci byla za vlády Karla IV. na

¹³⁵ Viz Benešová (pozn. 90), s. 58-60.

¹³⁶ Viz Mencl (pozn. 74), s. 78-79.

¹³⁷ Janusová, Jana. *Tvůrce vrcholné gotiky: ze života a díla Petra Parlěře*. Vyd. 1. Ostrava: Amosium servis, 1992, s. 37.

území koruny české na rozkvětu. Svědčí tmu i stavba katedrály sv. Víta či Karlův most postavený v roce 1402.¹³⁸

Do věže se vchází z Křížovnického náměstí, označovaného také jako Mostní. Stavba se nachází před Karlovým mostem a je často označovaná za nejkrásnější věž v Evropě postavenou v gotickém slohu. Petr Parlér zde použil svůj novátorský vzorec síťové klenby tvarované následně do šesticípých hvězd. Nalézá se přímo v průjezdu stavby.¹³⁹ Klenba je příbuzná s klenebním vzorcem ze svatovítského chóru, i když se celkově odlišují. Vzorec ve věži je spojován s počátkem k vytvoření obrazce šesticípé hvězdy v síti klenby a je složený z paralelních žeber.

Dvě originální klenby díky svému neobvyklému vzorci daly vzniknout nové tradici v gotických klenbách na přelomu 14. a 15. století. V porovnání s předchozími klenbami vykazují různé viditelné rozdíly. Jedná se o paralelně sdružená žebra, která se liší od tzv. kleneb stettheimerovských.¹⁴⁰

Badatelka Jana Gajdošová vydala článek, ve kterém uvádí klenbu Staroměstské věže jako předcházející vzor ke klenbě v presbytáři kostela sv. Jiljí. Ve své práci zkoumá důležitý proces navrhování novátorských kleneb, při kterém se používají menší prostory na experimentování s novými vzorci. Inovace vyzkoušené v menších prostorách se později aplikují ve větším měřítku a na důležitějších stavbách.¹⁴¹ Badatelka zkoumá začátek stavby mostní věže, který je kladen do časového úseku od roku 1370 do roku 1395.¹⁴² Zkoumá stáří stavby pomocí výzkumu jednotlivých pater. Rok počátku odvozuje postupně od horního patra věže, heraldiky v přízemí i východní fasády a stavitelských značek na zdivu stavby.¹⁴³ Albert Kutal přisuzuje sochařskou výzdobu ke svatováclavské plastice a odhaduje datum ukončení stavby jako rok 1377.¹⁴⁴

Datace pater věže je určována od nejvyššího k nejnižšímu, kde se nachází síťová klenba. Stáří dřeva ve střeše věže bylo stanoveno za pomoci nových dendrochronologických výzkumů. S ohledem na to uvádí časový úsek 1382–1388. Je zde i možnost vybudování střechy věže již před onou síťovou klenbou. Vzhledem k tomuto předpokladu nemůžeme přesně datovat zahájení celkových stavebních

---

¹³⁸ Viz Homolka (pozn. 130), s. 27.

¹³⁹ Viz Janusová (pozn. 137), s. 36.

¹⁴⁰ Viz Mencl (pozn. 74), s. 79.

¹⁴¹ Viz Gajdošová (pozn. 14), s. 39.

¹⁴² Vítovský, Jakub: *K datování, ikonografii a autorství Staroměstské mostecké věže*, in: *Průzkumy památek I*, č. 2, 1994, s. 15–44.

¹⁴³ Viz Gajdošová (pozn. 14), s. 41.

¹⁴⁴ Kutal (pozn. 131), s. 57–58.

prací.¹⁴⁵ Zcela přesně známe dataci u stěn žeber, kde se síťová klenba nachází, datují se do roku 1380. Nejsložitější situace nastává v případě datace dvou prostředních pater. Zde máme poměrně málo vodítek k jakékoliv bližší informaci ke klenbě. Nápomocny jsou pouze sochy, které fasádu zdobily.¹⁴⁶

Dále zde nastala časová prodleva v tvorbě soch, a to z důvodu požáru v budově kláštera křížovníků s červenou hvězdou, která stojí opodál Staroměstské věže. Možná to je příčina pozastavení činnosti dvou sochařů: Petra Parlěře a Mikuláše ze Savoye.¹⁴⁷ Sochy vznikaly v různém intervalu v letech 1374–1378 a poté 1378–1382.¹⁴⁸

Další otazník nastává v dataci štítů na věži. Jedná se o nejasnost u štítu Svídnic, jehož podoba bývá také vztahována k území Braniborska. Braniborsko měl ve vlastnictví Karel IV. až v roce 1373, takže jeho vliv není pravděpodobný. Datace se pohybuje kolem let 1368–1373.¹⁴⁹ Ve své analýze dále Vítovský zmiňuje stavitelské značky na klenbě, které pochází z roku 1390.¹⁵⁰ Badatel ovšem opominul jednu značku, která se takřka shoduje se stavitelskou značkou v katedrále sv. Víta. Není znám význam stavitelských znaků, které se nacházejí po celé věži, a tak se otázka datace opět komplikuje.¹⁵¹

Další badatel Václav Mencl uvádí jako možný přibližný rok vzniku klenby ve věži rok 1380.¹⁵² Na druhou stranu historik architektury, Dobroslav Líbal, uvažoval o dřívější dataci klenby a zmínil i klenbu v milevském kostele sv. Jiljí. V tom případě by se jednalo o původní vzor klenby, kterým je známá i klenba v kostele sv. Jiljí a my bychom znali kořeny klenby tzv. milevského typu.¹⁵³ Klenbu milevského kostela rozebírá dále Dobroslav Líbal ve dvou publikacích. V publikaci s názvem *Gotická architektura v Čechách a na Moravě*, kde se zabývá spojitostmi mezi těmito klenbami. Zmiňuje zde převratnou klenbu milevského typu a dává ji do souvislosti s okolními stavbami na jihu Čech. Podtrhuje využití tohoto typu jako vzor z milevské hutě

---

¹⁴⁵ Viz Gajdošová (pozn. 14), s. 41–42.

¹⁴⁶ Ibidem, s. 42.

¹⁴⁷ Hlobill I., *Gotické sochařství, in Katedrála sv. Víta v Praze: k 650. výročí založení*, ed. A. Merhautová, Praha 1994, s. 79.

¹⁴⁸ Viz Vítovský (pozn. 142), s. 26–28.

¹⁴⁹ Viz Gajdošová (pozn. 14), s. 46–47.

¹⁵⁰ Viz Vítovský (pozn. 142), s. 20.

¹⁵¹ Viz Gajdošová (pozn. 14), s. 50.

¹⁵² Viz Mencl (pozn. 74), s. 79.

¹⁵³ Viz Gajdošová (pozn. 14), s. 53.

a zdůrazňuje nový klenební umělecký prvek, jenž byl v krásném slohu lehce opomíjen.¹⁵⁴

Síťová klenba byla všemi dobře hodnocena a byla ve 14. století hojně využívána. Před klenbou síťového typu byla oblíbená klenba s tzv. obkročným systémem, kterým se pravděpodobně nechal Petr Parlér inspirovat. Můžeme ho například najít v letním refektáři v kostele Bebenhausen a na hradě Zvíkov. Koncepce, která původně pochází snad z Anglie, byla rozšířena na nové inovaci ve Staroměstské věži Petrem Parlěrem. Podobnost s anglickou klenbou vede k otázce jak se Petr Parlér dokázal, tak bravurně orientovat v anglické architektuře. Je pravděpodobné, že se nechal inspirovat při svých cestách po Evropě.¹⁵⁵

U Staroměstské věže šlo snad o otestování vzorce navrženého Petrem Parlěrem, který jej později využil k většímu úkolu na katedrále sv. Víta. Zde mistr demonstroval svou zručnost, inovativnost a kreativitu. Vzorec se později z důvodu hojného využívání přenesl i do kostela sv. Jiljí a přetvořil se zde v originální typ klenby.

Klenba milevského typu má kořeny u klenby ve Staroměstské věži a díky výzkumu této stavby známe další důležitá historická fakta. Klenba ve Staroměstské věži vznikla pravděpodobně dříve než klenba v katedrále sv. Víta. V tomto případě by byla klenba ve věži první svého druhu na českém území a sloužila pravděpodobně k otestování nového inovativního klenebního vzorce. Jedná se o klenbu po vzoru inovací Petra Parlěře, který své inovace odvozoval pravděpodobně od klenebních vzorců až ze vzdálené Anglie. Díky své příkladnosti byla klenba staviteli hojně využívána a pronikla do širokého okolí. Síťová klenba se stala velice uznávaným a ceněným vzorem pro další stavby nejen po celém českém území. Nová klenební inovace vznikala spojením architektonických prvků ze zahraničí a vlastním pojetím Petra Parlěře.¹⁵⁶

2.3.3 Český Krumlov-kostel sv. Víta

Za Oldřicha z Rožmberka bylo podporováno umění a jiné činnosti, což vedlo k nárůstu počtu umělců na jeho dvoře. Umělci se stálým zázemím v Praze byli povoláváni do různých měst na území dnešní České republiky, a to i do Českého Krumlova. Z Prahy byl povolán schopný kameník Oldřich, který se vyučil

¹⁵⁴ Viz Líbal (pozn. 72), s. 178–179.

¹⁵⁵ Viz Gajdošová (pozn. 14), s. 55.

¹⁵⁶ Ibidem, s. 55.

v Schaunberku, zde měl za úkol vytvořit reprezentativní stavbu pro rod Rožmberků. Po nástupu krále Vladislava Jagellonského na český trůn byly zahájeny dostavby mnohých sakrálních budov. U krumlovského kostela sv. Víta, který vykazuje mnoho různorodostí v konfiguraci a dekoraci, byla vyřčena domněnka, že na něm pracovalo několik různých umělců, nikoliv jeden stavitel odpovídající za celkový vzhled kostela. Možnost určit stavitele jak u kostela sv. Jiljí v Milevsku, tak u kostela sv. Víta v Českém Krumlově se tak zdá být nemožná.¹⁵⁷ Stavba v tak velikém měřítku, jak u kostela sv. Víta byla dostatečným předpokladem k založení stavební huti na tomto místě. To se však nejspíše nestalo a vzniklo zde pouze provizorní stanoviště pro stavitele z různých měst.¹⁵⁸

Klenba kostela sv. Víta v Českém Krumlově je formálně spojována s klenbou kostela sv. Jiljí z Milevska. U krumlovského kostela sv. Víta narážíme na nedostatky v informacích o historii dokončení stavby a jejích pozdějších úprav.¹⁵⁹ Datace ukončení stavby se u mnohých autorů liší, ale obvykle se uvádí rok svěcení a to 1439.¹⁶⁰ (obr. 51)

Prvotním vodítkem k domněnce, že je zdejší klenba spjata s kostelem sv. Jiljí v Milevsku, je stejný stavitel a stejná podoba klenebního vzorce. Klenba milevského typu v kostele sv. Jiljí byla pravděpodobně dokončena před rokem 1407 a poté vznikala klenba v Českém Krumlově, a to na striktní žádost podle milevského vzoru. (obr. 52) Tuto skutečnost známe díky smlouvě mezi farářem Hostislavem a kameníkem Janem, jenž byl synovcem mistra Staňka. Z poznatků dostupných ze smluv pana Jana, který vedl stavbu kostela sv. Víta, je zřejmá návaznost stavitelství na parléřovskou huť a jeho novější inovace.¹⁶¹ Se stavitel Janem bývá srovnáván Hans Krumenauer, který je známý pro využívání parléřovských inovací. Působil hlavně v bavorském prostředí a rozvíjel zde své stavitelské nadání. Podle badatele Kotrby je připodobňován ke stavitelovi jménem Jan, který působil v Českém Krumlově. Jan je spojován se stavbou sv. Víta v Českém Krumlově, zde je uvažován jako stavitel.¹⁶² Hypotéza je postavena na existenci dekorovaného náhrobku jeho syna Stefana Krumenauera, který nese erb se skupinou tří diagonálních růží a je umístěn u kostela v Braunau. Jedná se o erb rodiny, který vznikl na základě vyučení Stefana Krumenauera v pasovské stavitelské huti a poté jeho působení v Českém Krumlově. Z tohoto města si odnesl zmiňovaný erb vedoucí

---

¹⁵⁷ Viz Látal (pozn. 15), s. 162–163.

¹⁵⁸ Ibidem, s. 159.

¹⁵⁹ Viz Homolka (pozn. 132), s. 68.

¹⁶⁰ Kuthan, Jiří, *Královské dílo za Jiřího z Poděbrad a dynastie Jagellonců. Díl 1. Král a šlechta*, Praha 2010, s. 199.

¹⁶¹ Viz Zelenková (pozn. 10), s. 191-192.

¹⁶² Viz Látal (pozn. 15), s. 47

k domněnce, že pracoval na kostele sv. Víta. Znak byl bohužel hojně využívaný a ve znaku jej měla například i rodina Mautnerů z Katzenbergu. Poznatek působení Hanse Krumenauera jako stavitele kostela sv. Víta v Českém Krumlově značně zpochybňuje. Hans Krumenauer se podílel na již zmiňované stavbě kostela sv. Martina v Landshutu, kde je použit podobný typ klenebního vzorce jako v kostele sv. Víta v Českém Krumlově. Spisovatel Liedke uvádí pouhou účast na návrhu stavby samotným Krumenauerem, nikoliv provedení prací. To je připisováno staviteli Hansovi von Burghausenovi, který zde zhotovil síťovou klenbu připodobňovanou ke klenbě z Českého Krumlova v kostele sv. Víta.¹⁶³

Možná hypotéza příbuznosti těchto dvou staveb je nejasná kvůli jejich velikostnímu pojetí. Vzhledem k použití příbuzného vzorce z parlérovské dílny u stavby sv. Martina v Landshutu se jedná o odlišný význam, který spočívá v užití různých typů dekoračních prvků a odlišné konstrukce. V případě sv. Víta v Českém Krumlově jde o přímé využití parlérovského vzorce a jeho napodobení.¹⁶⁴

Klenba v pražské svatovítské katedrále se od klenby v Krumlově a Milevsku liší velikostí obrazců uprostřed klenby. Klenba v Landshutu i v Českém Krumlově má kosodélníky stejné velikosti, kdežto u pražské se poměry střídají.¹⁶⁵

2.4 Souhrn ke klenbám tzv. milevského typu

Klenby vznikající v období krásného slohu jsou vnímány jako znamení příchodu pozdní gotiky. Jsou chápány jako samostatný prvek, který byl dříve brán jako součást prostorové obálky stavby. Vzorec síťového zaklenutí je brán jako předznak blížící se revoluce v umění. V případě původně dvojloďního kostela sv. Jiljí, se setkáváme s inovací zvláštní důležitosti. Při pohledu vzhůru vidíme klenbu valeného typu s řadou výsečí, na níž je jakoby navlečena síťová dispozice. Jedná se snad o klenbu, která má svůj původ ve Staroměstské mostecké věži, která snad může být inspirována klenebními systémy z Anglie – jedná se ale stále spíše o nepotvrzenou domněnku.

Vzor klenby v Milevsku byl vypracován jedním ze dvou stavitelů, a to Staňkem, či Janem. Stavitelé zhotovili klenbu v Českém Krumlově, a tak se prvek rozšířil z Milevska dále do jihočeského regionu. Dalším dokladem napodobení klenby milevského typu je děkanský kostel v Klatovech. Jedná se o lehce pozměněnou formu

---

¹⁶³ Ibidem, s. 57-59.

¹⁶⁴ Ibidem, s. 54.

¹⁶⁵ Ibidem, s. 48.

tohoto typu ve středu a závěru chóru.¹⁶⁶ Dalším místem, kde se klenba milevského typu objevila, je presbytář kaple Vlašského dvora v Kutné Hoře či dům s číslem 460 na Starém Městě v Praze.¹⁶⁷ Další lokace, kde se uplatnila klenba milevského typu, jsou rozesety po celém českém území. Jedná se například o kostel v Trhových Svinech, Kájově, Soběslavi (sv. Petra a Pavla) a Kaplici (sv. Florián).¹⁶⁸

Díky zručným stavitelům se rozšířila nejen do jižních Čech, ale také za hranice regionu. Ovlivnila klenební vzorce na další nadcházející půlstoletí v Salcburku, Podunají i celé střední Evropě. Byla často používána k zaklenutí polygonálních presbytářů.

V Rakousku se obdobná klenba objevila poprvé v kostele sv. Ducha v Braunau (viz obr. 53). Byla zbudována okolo roku 1430 a je zde použit vzorec klenby z milevského kostela sv. Jiljí. Dále je na rakouském území patrná inspirace klenbou z Kájova. Jedná se o zaklenutí v kostele sv. Jiljí v Ottensheimu (viz obr. 54). V tomto kostele nedaleko Lince byl v 70. letech 15. století zaklenut presbytář stejně jako v Kájově. Stavitel znal vzorec, jenž byl použit u stavby poblíž Ottensheimu, a to u kostela v Eferdingu. Jedná se o stavbu zasvěcenou sv. Hippolytovi a klenba zde byla zaklenuta mezi lety 1451 a 1457 (viz obr. 55).¹⁶⁹

Časové období je poznamenáno novým klenebním vzorcem vznikajícím na území v rozhraní Horních Rakous, Bavorska a Salcburska. Centrem, odkud pocházel nový vzorec, byla tzv. braunausko-burghausenská škola. Vzorec z Milevska a Rakouska se od sebe lišily různými cípatými obrazci uzavřenými do sebe. V těchto obrazech se vyskytuje i šesticípá hvězda z milevského kostela sv. Jiljí. Rozšířené klenby s nesouměrnými tvary se následně dostávají na české území.¹⁷⁰

---

¹⁶⁶ Viz Líbal (pozn. 72), s. 178–179.

¹⁶⁷ Viz Zelenková (pozn. 10), s. 192.

¹⁶⁸ Viz Lavička (pozn. 93), s. 100–101.

¹⁶⁹ <https://docplayer.cz/20135964-Obr-243-eferding-kostel-sv-hippolyta-pudorys-1451-1497-repro-bernhard-prokisch-die-pfarrkirche-st-agidius-in-ottensheim.html> ; Prokisch, Bernhard: Die Pfarrkirche St. Ägidius in Ottensheim. *Oberösterreichische Heimatblätter* Jg. 37 (1983) H. 2, S. 173–187.

¹⁷⁰ Viz Mencl (pozn. 74), s. 83.

Závěr

Hlavním cílem mé bakalářské práce bylo stručně shrnout stavebně-historický vývoj kostela sv. Jiljí v Milevsku, kde jsem se především zaměřila na dosavadní poznatky o dochované románské a gotické části kostela. Další polovina mé práce se dále věnovala dochované klenbě v presbytáři, jež je nazývaná klenba milevského typu.

Kostel sv. Jiljí je řazen k nejvýznamnějším kostelům na jihu Čech vzhledem k historickému, ale i k výtvarnému zasazení. Díky své ojedinělosti v architektonickém pojetí kostel ovlivnil stavby v přilehlém okolí, či stavby až za hranicemi českých zemích. Stavební techniky v případě kostela sv. Jiljí svou vytríbeností dávají jasně na odív svou ušlechtilost a vyhodnocují stavbu v románském období jako ojedinělou nejen v prostoru jižních Čech. Stavba ovlivnila svými architektonickými prvky kostely v blízkém okolí. Jedná se například o užití kvadratického presbytáře, jenž se nachází v kostelech na území jižních, ale i jihozápadních Čech. Architektonický typ se kolem roku 1200 nachází například v kostele sv. Kateřiny na Tetíně, sv. Klimenta v Praze-Bubnech, sv. Jana Křtitele v Nudvojovicích, Sv. Jiljí v Kostelním, sv. Martina v Radomyšli a sv. Jakuba v Kolinci.¹⁷¹ Stavba kostela sv. Jiljí se inspirovala uměleckými stavebními prvky, které přicházely ve 12. století z bavorského Podunají. Návaznost na tuto oblast byla zřejmá založením řezenského biskupství v roce 739, kterému české území podléhalo. Řezenské biskupství bylo prostředníkem k misijní činnosti na tehdejší českém území. Na návaznost s řezenskou architekturou odkazuje taktéž Anežka Merhautová, Václav Mencl či Jiří Kuthan.¹⁷²

Dalším vlivem pro stavbu kostela sv. Jiljí v Milevsku jsou zpracované hlavice z palácového sochařství. Dekorativní prvek odvozuje Anežka Merhautová od stylu hlavic nacházejících se v paláci v Chebu, který je ovlivněn alsaskými a hornorýnskými vlivy.¹⁷³ Stavební prvky užití na kostele sv. Jiljí v Milevsku byly v onu dobu v českých zemích hojně využívány různými staviteli, pravděpodobně původem z parléřovské huti. Architektonické pojetí se šířilo dál, díky čemuž nalézáme stejné prvky na různých sakrálních či jiných významných stavbách. Na českém území stavba kostela sv. Jiljí v Milevsku zkrátka nezůstala bez ovlivnění okolní architektonické zdobnosti staveb.

---

¹⁷¹ Viz Zelenková (pozn. 10), s. 46–47.

¹⁷² Ibidem, s. 77–78.

¹⁷³ Viz Merhautová (pozn. 22), s. 73.

Dokladem působnosti stavitelských prvků na jiných stavbách je dále například nápadná podoba chóru kostela sv. Jiljí v Miroticích (konec 12. století).¹⁷⁴ Další prvek, jehož podobnost vidíme na kostelech v okolních zemích, je románská věž postavena na čtvercovém základu. Jedná se o kostel v sv. Jiří ve Frauenbergu, sv. Petra v Lúftelbergu, sv. Petra a Pavla v Kleinbüllesheimu a sv. Kříže ve Wollersheimu. Jinou ojedinělostí, kterou se kostel sv. Jiljí může pyšnit, jsou subtilní sloupky románské věže. Podobu těchto architektonických prvků můžeme nejbližší hledat v kostele sv. Jakuba v Řezně. Podoba dekoru na sloupcích vede k domněnce možného příchodu kameníků z blízkého Řezna. Napovídá tomu i dekor provazce, jenž je vytesán z lehce červeného kamene.¹⁷⁵ Podobu dekoru okének spatřujeme taktéž na českém území a to konkrétně u kostela sv. Mikuláše v Potvorově a palácové kaple v Chebu.¹⁷⁶

Kostel sv. Jiljí v Milevsku je zkrátka ojediněle dochovaná stavba s románskými prvky. Takto řešená dřívější románská stavba s původním jednolodím a kvadratickým presbytářem se na našem území řadila k méně častým podobám staveb v tomto období.

Dalšími stavbami s prvky, které jsou ovlivněné stavbou kostela sv. Jiljí v Milevsku, je kostel sv. Martina v Radomyšli u Strakonice či kostel sv. Bartoloměje v Červené nad Vltavou. Jedná se o podobnost s panskou tribunou, která se taktéž řadí ke stavbě kostela sv. Jiljí v Milevsku.¹⁷⁷

Další významnou část své práce jsem věnovala zkoumání v tvorbě inovací z rukou Petra Parlěře, jež je velice ojedinělá. Petr Parlěř tvořil specifické vzory klenebního zaklenutí na území Čech. Vzorce snad vznikaly nejdříve na menších, méně důležitých stavbách, aby se vyzkoušela jejich funkčnost, a následně se aplikovaly i na jiné, perspektivně důležitější stavby. Dokladem je Staroměstská mostecká věž, kterou zdobí klenba parlěřovského typu. Podle Jany Gajdošové vznikla klenba ve Staroměstské věži právě z důvodu vyzkoušení nové inovace.¹⁷⁸ Je možné, že stavitelé zdejší kostel považovali za místo, kde si mohli vyzkoušet nové stavební prvky. Klenba, jež se nachází v kostele sv. Jiljí v Milevsku, je v naší gotické architektuře velice ojedinělá. Zaklenutí tohoto typu se poprvé objevuje právě v Milevsku, proto klenba nese název tzv. milevského typu. Klenba milevského typu se následně objevila s několikarokčním

---

¹⁷⁴ Viz Zelenková (pozn. 10), s. 55.

¹⁷⁵ Ibidems. 89–91.

¹⁷⁶ Ibidem, s. 76.

¹⁷⁷ Ibidem, s. 50–51.

¹⁷⁸ Viz Gajdošová (pozn. 14), s. 39–55.

zpožděním též v kostele sv. Víta v Českém Krumlově a poté i na dalších stavbách v celých Čechách. Kostel sv. Víta je mnohem monumentálnější stavbou než kostel sv. Jiljí, proto jsou možné úvahy ohledně zkoušení inovací na milevském kostele oprávněné. Stavbu v Milevsku prováděli nejspíše stejní stavitelé, kteří o několik let později tuto klenbu zhotovili i v kostele s významnějším centrem. Klenba se pak rozšířila nejen po celém českém území, ale i do Rakouska, kde se následně uplatňoval již i v pozměněné podobě.¹⁷⁹ V zahraničí byla nejspíše klenba přiřazována spíše ke klenbám parlérovské huti a nebyl již používán termín klenba milevského typu, který byl hojně používán po celém českém území. Celkovou klenební inovaci Gajdošová řadí k vzorci ze Staroměstské mostecké věže, či ke stavbě katedrály sv. Víta, nikoliv k huti rožmberského panství, na kterém klenba milevského typu vznikala.¹⁸⁰ Klenba z Milevska se díky své unikátnosti rozšířila až za českou hranici a byla komponována do složitějšího vývoje seskupení klenebních žebor. Převzatý vzorec byl připisován mnohem známější huti Petra Parlěře, jelikož jde o původní inovaci z pražské Staroměstské věže.¹⁸¹

Klenba milevského kostela sv. Jiljí je chápána díky svému ojedinělému významu jako předstupeň pozdní gotiky. Tvůrci, kteří dali vzniknout klenbě milevského typu, byli geniální stavitelé. Vytvořili zde ojedinělý prvek na stavbě spjaté s románskou věží, který přenesli na další významné stavby. Díky tomu se začal vzorec přetvářet i do složitějších kompozic, které řadíme do nadcházející pozdní gotiky.¹⁸²

---

¹⁷⁹ Viz Zelenková (pozn. 10), s. 191–192.

¹⁸⁰ Viz Gajdošová (pozn. 14), s. 40–49.

¹⁸¹ Viz Zelenková (pozn. 10), s. 192.

¹⁸² Viz Líbal (pozn. 72), s. 179.

3 Bibliografie

Benešovská, Klára, Anežka Benešovská a Anežka Merhautová. *Katedrála sv. Víta v Praze: k 650. výročí založení*. Vyd. 1. Praha 1994, dotisk 2003. Praha: Academia, 2003.

Benešovská, Klára. (10. Století architektury, 2): *Architektura Gotická*. Praha: Správa Pražského hradu, 2001.

Bílek, Josef a Jiří Kálal. *Milevsko a okolí od A...Ž*. Ilustroval Milan JELÍNEK. V Milevsku: Spolek pro rozvoj kultury v Milevsku, 2000.

Burian, Jiří, Neubertová Jana a Neubert Karel. *Katedrála sv. Víta na Pražském hradě*. Praha: Odeon, 1978.

Hejna Antonín, Původní půdorysná podoba kostela sv. Jiljí v Milevsku. In: *Archeologické výzkumy v jižních Čechách 4*, České Budějovice 1987, s. 55–66.

Hlobil Ivo: Gotické sochařství, in: Merhautová Anežka (ed.): *Katedrála sv. Víta v Praze /K 650. výročí založení/*, Praha 1994, 66–95.

Homolka Jaromír, (ed. al.), *Jihočeská pozdní gotika 1450-1530 (kat. výst.)* Hluboká nad Vltavou: Alšova jihočeská galerie, 1965.

Homolka Jaromír, *Studie k počátkům umění krásného slohu v Čechách: k problematice společenské funkce výtvarného umění v předhusitských Čechách*. Praha: Universita Karlova, 1976.

Janusová Jana, *Tvůrce vrcholné gotiky: ze života a díla Petra Parléře*. Vyd. 1. Ostrava: Amosium servis, 1992.

Kalina, Pavel a Kořátko, Jiří. *Praha 1310-1419: kapitoly o vrcholné gotice*. Praha: Libri, 2004.

Kernbach Anna. Vincenciova a Jarlochova kronika v kontextu svého vzniku: k dějepisectví přemyslovského období. Brno: Matice moravská, 2010.

Kutal Albert, *České gotické sochařství, 1350–1450*, Praha 1962.

Kuthan Jiří a Royt Jan, *Katedrála sv. Víta, Václava a Vojtěcha: svatyně českých patronů a králů*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny ve spolupráci s Katolickou teologickou fakultou Univerzity Karlovy v Praze, 2011.

- Kuthan, Jiří, *Česká architektura v době posledních Přemyslovců: Města, hrady, kláštery, kostely*. 1. vyd. Vimperk: Tina, 1994.
- Kuthan, Jiří et al. *Jižní Čechy: krajina, historie, umělecké památky = (Južnaja Čechija = Süd-Böhmen = Southern Bohemia = La Bohême du sud)*. Praha: Panorama, 1982.
- Kuthan, Jiří, *Královské dílo za Jiřího z Poděbrad a dynastie Jagellonců. Díl 1. Král a šlechta*, Praha 2010.
- Kuthan Jiří, *Počátky a rozmach gotické architektury v Čechách: k problematice cisterciácké stavební tvorby*. Praha: Academia, 1983.
- Kuthan Jiří, *Středověká architektura v jižních Čechách do poloviny 13. století*. 2. vyd. České Budějovice: Růže, 1977. Kuthan Jiří, *Gotická architektura v jižních Čechách: zakladatelské dílo Přemysla Otakara II*. Praha: Academia, 1975.
- Kytka Josef, *Milevsko a jeho kraj: turistika, památky, historie*. V Milevsku: Odbor Klubu českých turistů, 1940.
- Látal Hynek, *Laboratoře inovací. Centra a osobnosti klenebního umění střední Evropy 15. století*. České Budějovice, 2017.
- Líbal Dobroslav, *Gotická architektura v Čechách a na Moravě. Praha 1948*.
- Mahler, Zdeněk et al. *Katedrála sv. Víta, Díl 1: Stavba*. Praha: Správa Pražského hradu, 1994.
- Mencl, Václav. *Česká architektura doby lucemburské*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Sfinx / B. Janda, 1948.
- Mencl Václav, *České středověké klenby. I. vydání*. Praha: Orbis, 1974
- Merhautová Anežka, *Raně středověká architektura v Čechách*, Praha: Academia, 1971.
- Podlaha, Antonín, Šittler Eduard, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okresu Milevském*. Praha: Archaeologická kommise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1898. 146 s., [6] l. obr. příl. Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do počátku 19. století, 5.

Růžička, J. *Vývoj Milevska a okolí od pravěku až do roku 1939.*: Několik kapitol z místní vlastivědy. 1. vyd. Milevsko: Spolek pro rozvoj kultury (Milevská vlastivědná knihovna), 1996.

Stejskal, Karel a Neubert, Karel. *Dějiny umění: umění na dvoře Karla IV.* Praha: Balios, 2003.

Vlček Pavel; Sommer Petr a Foltýn Dušan, *Encyklopedie českých klášterů.* Praha: Libri, 2002.

Weyrauch, E. A. *Dějiny kláštera, města a panství Milevska sepsané léta 1841.* Milevsko: Agentura Porthos-Městské muzeum, 1997.

Zelenková, Pavla. *Premonstrátský klášter a kostel sv. Jiljí v Milevsku.* Vydání první. Praha: Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2018. 297 stran.

Odborné články, studie:

Adámek Jan/ Jiří Frölich: Torzo náhrobníku milevského opata Františka († 1405). In: *Bibliotheca Strahoviensis* 3. Praha 1997, 249–251.

Boháč, Zdeněk. Patrocinia románských kostelů v Čechách. Zdeněk

Boháč. In: *Historická geografie* Praha: Komise pro historickou geografii při Ústavu československých a světových dějin ČSAV Sv. 8, (1972), s. 7–41.

Fajt Jiří / Boehm Barbara Drake (ed): Karel IV., císař z Boží milosti. Kultura a umění za vlády Lucemburků 1310-1437 (kat. výst.). Praha 2006 Götz Fehr: *Die Wölbkunst der Parler.* In: Anton LEGNER (Hrsg.): *Die Parler und der Schöne Stil 1350-1400* (kat. výst.), sv. 3, Köln 1978, s. 46–47.

Fehr, Götz, Die Wölbkunst der Parler, in: *Legner, Anton (Hrsg.), Die Parler und der Schöne Stil 1350-1450.* Europäische Kunst unter der Luxemburgen III. Köln 1978.

Gajdošová, Jana. Vaulting Small Spaces: The Innovative Design of Prague's Bridge Tower Vault, *Journal of the British Archaeological Association*, 169:1, 39–58, 2016.

Hauserová, Milena - Nováček, Karel - Čechura, Martin - Falta, Milan Románský kostel sv. Petra a Pavla ve Svojšíně. In: *Průzkumy památek. = Denkmalforschung. = Historical Monuments' Research & Documentation.* 18, č. 1, (2011), s. 5–30.

Hejna Antonín, Původní půdorysná podoba kostela sv. Jiljí v Milevsku. *In: Archeologické výzkumy v jižních Čechách 4*, České Budějovice 1987, s. 55–66.

Homolka, Jaromír-Zur Problematik der Prager Parlerarchitektur, Homolka, Jaromír. *Umění: časopis Ústavu dějin umění Akademie Věd České republiky* 47, č. 5, (1997), s. 364–384.

Kocian Ilja, Klenby Petra Parléře, Geometrická analýza klenebních obrazců v katedrále sv. Víta, *in: Svorník*, 2007, roč. 5, s. 85–92.

Kotrba Viktor, Kompoziční schéma kleneb Petra Parléře v chrámu sv. Víta v Praze. *In: Umění VII*, 1959.

Kuthan Jiří: Kostel sv. Jiljí a premonstrátské opatství v Milevsku. *In: Jihočeský sborník historický XXXVIII*, 1969, 57–68.

Mencl Václav, Středověká architektura na střední Vltavě. *In: Umění 10*, 1962, 217–246.

Merhautová Anežka, Poznámka ke kostelu sv. Jiljí v Milevsku, *In: Mediaevalia historica bohémica 3*. Praha 1993, s. 135–140.

Muk Jan, Konstrukce a tvar středověkých kleneb, *In: Umění XXV*, 1977, s. 1–19.

Vítovský, Jakub: K datování, ikonografii a autorství Staroměstské mostecké věže, *in: Průzkumy památek = Denkmalforschung. = Historical Monuments' Research & Documentation. I, č. 2, 1994, 15–44.*

Prokisch, Bernhard: Die Pfarrkirche St. Ägidius in Ottensheim. *Oberösterreichische Heimatblätter* Jg. 37 (1983) H. 2, S. 173–187.

Prameny:

Jarlochova kronika: Kronika přístupná:

<https://sources.cms.flu.cas.cz/src/index.php?s=v&cat=11&bookid=1119&page=479>

NPÚ - Generální ředitelství, Evidenční list movité kulturní památky, Milevsko, Písek, hřbitovní kostel sv. Jiljí, kazatelna, rejstř. č. 33–673.

Internetové zdroje:

<http://www.klastermilevsko.cz/velkolepy-objev-z-kostela-sv-jilji>

<http://www.smircikrize.cz/milevsko.htm>

<https://pamatkovykatolog.cz/kostel-sv-jilji-701246>

<https://docplayer.cz/20135964-Obr-243-eferding-kostel-sv-hippolyta-pudorys-1451-1497-repro-bernhard-prokisch-die-pfarrkirche-st-agidius-in-ottensheim.html>

<https://www.turistika.cz/mista/klaster-milevsko/detail>

<http://www.turistickelisty.sportovnilisty.cz/mistopis/kostel-sv-jilji-nechal-postavit-jiri-z-milevska/?style=mobile>

<https://www.jcted.cz/relikviar-s-hrebem-z-kristova-krize-bude-vystaven-v-milevsku/>

https://www.academia.edu/42988239/Jan_Ad%C3%A1mek_Ji%C5%99%C3%AD_Fr%C3%B6hlich_Torzo_n%C3%A1hrobn%C3%ADku_milevsk%C3%A9ho_opata_Franti%C5%A1ka_1405_Torso_of_the_tombstone_of_the_abbot_of_Milevsko_Franti%C5%A1ek_1405_

<https://www.jcted.cz/relikviar-s-hrebem-z-kristova-krize-bude-vystaven-v-milevsku/>

mysteria.cz/MISTA_SILY/MILEVSKO/MILEVSKO_PREMOSTRATI.htm

<https://ct24.ceskatelevize.cz/veda/3244014-archeologove-nasli-v-milevsku-cast-udajneho-hrebu-z-kristova-krize>

https://sk.wikipedia.org/wiki/Katedr%C3%A1_s%C3%A4t%C3%A9ho_V%C3%A4ta,_V%C3%A1clava_a_Vojtecha

<https://www.krasnecesko.cz/foto/f10284-5-Katedrala-sv.-Vita,-Vaclava-a-Vojtecha-Praha-1.htm>

<https://www.kudyznudy.cz/aktivity/kostel-sv-vita-v-ceskem-krumlove>

<http://www.turistickelisty.sportovnilisty.cz/mistopis/kostel-sv-vita-je-jednou-z-dominant-ceskeho-krumlova/?style=mobile>

<http://www.turistickelisty.sportovnilisty.cz/mistopis/kostel-sv-vita-je-jednou-z-dominant-ceskeho-krumlova/?style=mobile>

<https://docplayer.cz/20135964-Obr-243-eferding-kostel-sv-hippolyta-pudorys-1451-1497-repro-bernhard-prokisch-die-pfarrkirche-st-agidius-in-ottensheim.html>

<https://docplayer.cz/20135964-Obr-243-eferding-kostel-sv-hippolyta-pudorys-1451-1497-repro-bernhard-prokisch-die-pfarrkirche-st-agidius-in-ottensheim.html>

<https://docplayer.cz/20135964-Obr-243-eferding-kostel-sv-hippolyta-pudorys-1451-1497-repro-bernhard-prokisch-die-pfarrkirche-st-agidius-in-ottensheim.html>

Diplomové práce, dizertační práce:

Lavička, Roman. *Jihočeská sakrální architektura pozdní gotiky 1450-1550 na rožmberském panství*. Praha, 2012. Dizertační práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav pro dějiny umění. Vedoucí práce Kuthan, Jiří.

Dvořáková Lenka, *Milevsko. Dějiny, osobnosti, památky*, České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích Pedagogická fakulta 2011.

Nepublikované práce:

Visualising Communities: the Canonry of Třeboň (Southern Bohemia)". In *Practicing Communities. Urban-Rural Relations in Asia and Europe (1000–1600)*, Fabian Kümmeler, Eirik Hovden, and Judit Majorossy, eds. Leiden: Brill 2021 (nepubl. draft).

3.1 Seznam obrazové přílohy

Obr. 1 Kostel sv. Jiljí, foto: autor

Obr. 2 Kostel sv. Jiljí románská věž, foto: autor

Obr. 3 Kostel sv. Jiljí chrámová gotická část, foto: autor

Obr. 4 Kostel sv. Jiljí a jeho fasáda před opravou, foto: autor

Obr. 5 Areál kláštera a umístění kostela sv. Jiljí, zdroj:

<https://www.turistika.cz/mista/klaster-milevsko/detail>

Vyhledáno: 20. 4. 2021

Obr. 6 Kostel sv. Jiljí půdorys: V. Kotrba, foto:

<http://www.turistickelisty.sportovnilisty.cz/mistopis/kostel-sv-jilji-nechal-postavit-jiri-z-milevska/?style=mobile>

Obr. 7 Kostel sv. Jiljí pohled na hlavní vchod, foto: autor

Obr. 8 Kostel sv. Jiljí pohled směrem k románské věži, foto: autor

Obr. 9 Kostel sv. Jiljí síťová klenba, foto: autor

Obr. 10 Klenba milevského typu znak č. 1, foto: autor

Obr. 11 Klenba milevského typu znak č. 2, foto: autor

Obr. 12 Klenba milevského typu znak č. 3, foto: autor

Obr. 13 Klenba milevského typu, pole se jmény rodů 1. a 2., foto: autor

Obr. 14 Klenba milevského typu, pole se jmény rodů 3. a 4., foto: autor

Obr. 15 Klenba milevského typu, pole se jmény rodů 5. a 6., foto: autor

Obr. 16 Detail u klenby, foto: autor

Obr. 17. Renesanční kazatelna, foto: NPÚ - Generální ředitelství, Evidenční list movité kulturní památky, Milevsko, Písek, hřbitovní kostel sv. Jiljí, kazatelna, rejstř. č. 33-673.

Obr. 18 Řez zdi kostela s chodbou, kde se nachází trezor a dutý prostor., foto:

<https://www.jcted.cz/relikviar-s-hrebem-z-kristova-krize-bude-vystaven-v-milevsku/>

Vyhledáno: 20. 4. 2021

Obr. 19 Znak opata Františka z Vepic: foto: autor

Obr. 20. Torzo z náhrobku opata Františka z Vepic: foto:

https://www.academia.edu/42988239/Jan_Ad%C3%A1mek_Ji%C5%99%C3%AD_Fr%C3%B6hlich_Torzo_n%C3%A1hrobn%C3%ADku_milevsk%C3%A9ho_opata_Franti%C5%A1ka_1405_Torso_of_the_tombstone_of_the_abbot_of_Milevsko_Franti%C5%A1ek_1405_

Obr. 21 Románská věž a možná románská podoba kostela s apsidou. – Kniha: Zelenková Pavla, *Premonstrátský klášter a kostel sv. Jiljí v Milevsku*. Vydání první.

Praha: Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2018. 297 stran. Opera Facultatis theologiae catholicae Universitatis Carolinae Pragensis. Historia et historia artium, vol. XXIX. ISBN 978-80-7422-583, s. 45.

Obr. 22 Pohled na část románské věže z chrámu, foto: autor.

Obr. 23 Pohled na románskou věž, foto: autor

Obr. 24 Novodobě upravený vstup do románské věže, foto: autor

Obr. 25 Řez románskou věží, foto: Kniha: Zelenková Pavla, Premonstrátský klášter a kostel sv. Jiljí v Milevsku. Vydání první Praha: Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2018, s. 66. *klá*

Obr. 26 Zazděná okna pod nově upraveným vchodem, foto: autor

Obr. 27 Dekorované sloupky v okně románské věže, foto: autor

Detail na zdivo budovy, foto: autor

Obr. 28 Výhled z románské věže se záběrem na dekorovaný sloupek, foto: autor

Obr. 29 Zvony ve věži, foto: autor

Obr. 30 Záběr na střechu věže, foto: autor

Obr. 31 Pohled na strop chrámu u románské věž, foto: autor

Obr. 32. Kostel sv. Jiljí, rekonstrukce tribuny podle Václava Mencla: foto: Kniha: Zelenková Pavla, *Premonstrátský klášter a kostel sv. Jiljí v Milevsku*. Vydání první.

Praha: Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2018. 297 stran. Opera Facultatis theologiae catholicae Universitatis Carolinae Pragensis. Historia et historia artium, vol. XXIX. ISBN 978-80-7422-583, s. 63.

Obr. 33 Pohled na okno v chrámu u románské věže, foto: autor

Obr. 34 epitaf WK 1678, foto: <http://www.smircikrize.cz/milevsko.htm>

Obr. 35 Možné vyobrazení Jiřího z Milevska, zdroj: http://druidova-mysteria.cz/MISTA_SILY/MILEVSKO/MILEVSKO_PREMOSTRATI.htm Vyhledáno: 20. 4. 2021

Obr. 36 Pohled na prováděné vykopávky, foto: autor.

Obr. 37 Sloupy z románské věže zasahující do interiéru chrámu, foto: autor

Obr. 38 Pohled na strop lodí, foto: autor

Obr. 39 Část hřebu z údajného kříže Ježíše Krista, foto:

<https://ct24.ceskatelevize.cz/veda/3244014-archeologove-nasli-v-milevsku-cast-udajneho-hrebu-z-kristova-krize>

Obr. 40 Detail na dekoraci oltáře, foto: autor.

Obr. 41 Oltář sv. Jiljí, foto: autor

- Obr. 42 Detail na sochu sv. Jiljí v oltáři, foto: autor
- Obr. 43 Sedile, foto: autor
- Obr. 44 Detail na sedile, foto: autor
- Obr. 45.1 Latinský nápis nad dveřmi od sakristie, foto: autor
- Obr. 45.2 Klenba v sakristii, foto: autor
- Obr. 46 Okna v presbytáři, foto: autor.
- Obr. 47 Staroměstská věž v Praze, foto: autor
- Obr. 48 Klenba ve Staroměstské věži v Praze, foto: autor
- Obr. 49 Katedrála sv. Víta v Praze, zdroj:
https://sk.wikipedia.org/wiki/Katedr%C3%A1la_sv%C3%A4t%C3%A9ho_V%C3%A4ta,_V%C3%A1clava_a_Vojtecha Vyhledáno: 20. 4. 2021.
- Obr. 50 Katedrála sv. Víta klenba, zdroj: <https://www.krasnecesko.cz/foto/f10284-5-Katedrala-sv.-Vita,-Vaclava-a-Vojtecha-Praha-1.html> Vyhledáno: 20. 4. 2021.
- Obr. 51 Kostel sv. Víta v Českém Krumlově, zdroj:
<https://www.kudyznudy.cz/aktivity/kostel-sv-vita-v-ceskem-krumlove> Vyhledáno: 20. 4. 2021.
- Obr. 52 Klenba v kostele sv. Víta v Českém Krumlově, zdroj:
<http://www.turistickelisty.sportovnilisty.cz/mistopis/kostel-sv-vita-je-jednou-z-dominant-ceskeho-krumlova/?style=mobile> Vyhledáno: 20. 4. 2021.
- Obr. 53 Klenba v Braunau, zdroj: <https://docplayer.cz/20135964-Obr-243-eferding-kostel-sv-hippolyta-pudorys-1451-1497-repro-bernhard-prokisch-die-pfarrkirche-st-agidius-in-ottensheim.html> Vyhledáno: 20. 4. 2021.
- Obr. 54 Klenba kostela sv. Jiljí v Ottensheimu u Lince, zdroj:
<https://docplayer.cz/20135964-Obr-243-eferding-kostel-sv-hippolyta-pudorys-1451-1497-repro-bernhard-prokisch-die-pfarrkirche-st-agidius-in-ottensheim.html> Vyhledáno: 20. 4. 2021.
- Obr. 55 Klenba kostela sv. Hippolyta v Eferdingu, zdroj:
<https://docplayer.cz/20135964-Obr-243-eferding-kostel-sv-hippolyta-pudorys-1451-1497-repro-bernhard-prokisch-die-pfarrkirche-st-agidius-in-ottensheim.html> Vyhledáno: 20. 4. 2021.

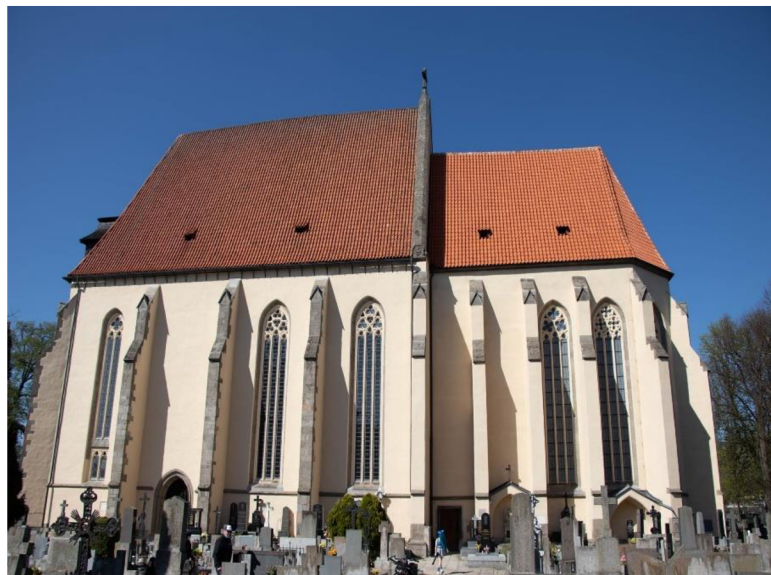
3.2 Obrazové přílohy

Obr. 1 Kostel sv. Jiljí

Obr. 2 Kostel sv. Jiljí románská věž

Obr. 3 Kostel sv. Jiljí chrámová gotická část

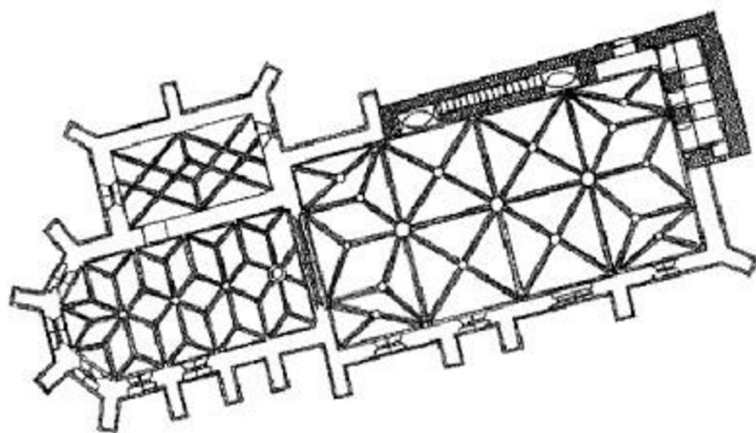

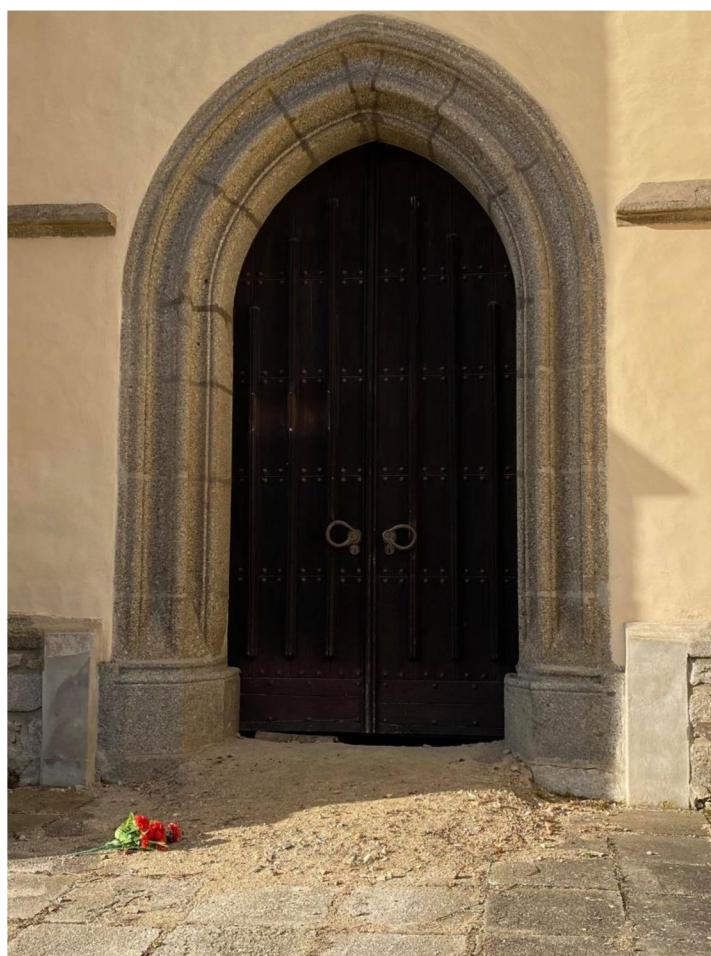
Obr. 4 Kostel sv. Jiljí a jeho fasáda před opravou

Obr. 5 Areál kláštera a umístění kostela sv. Jiljí

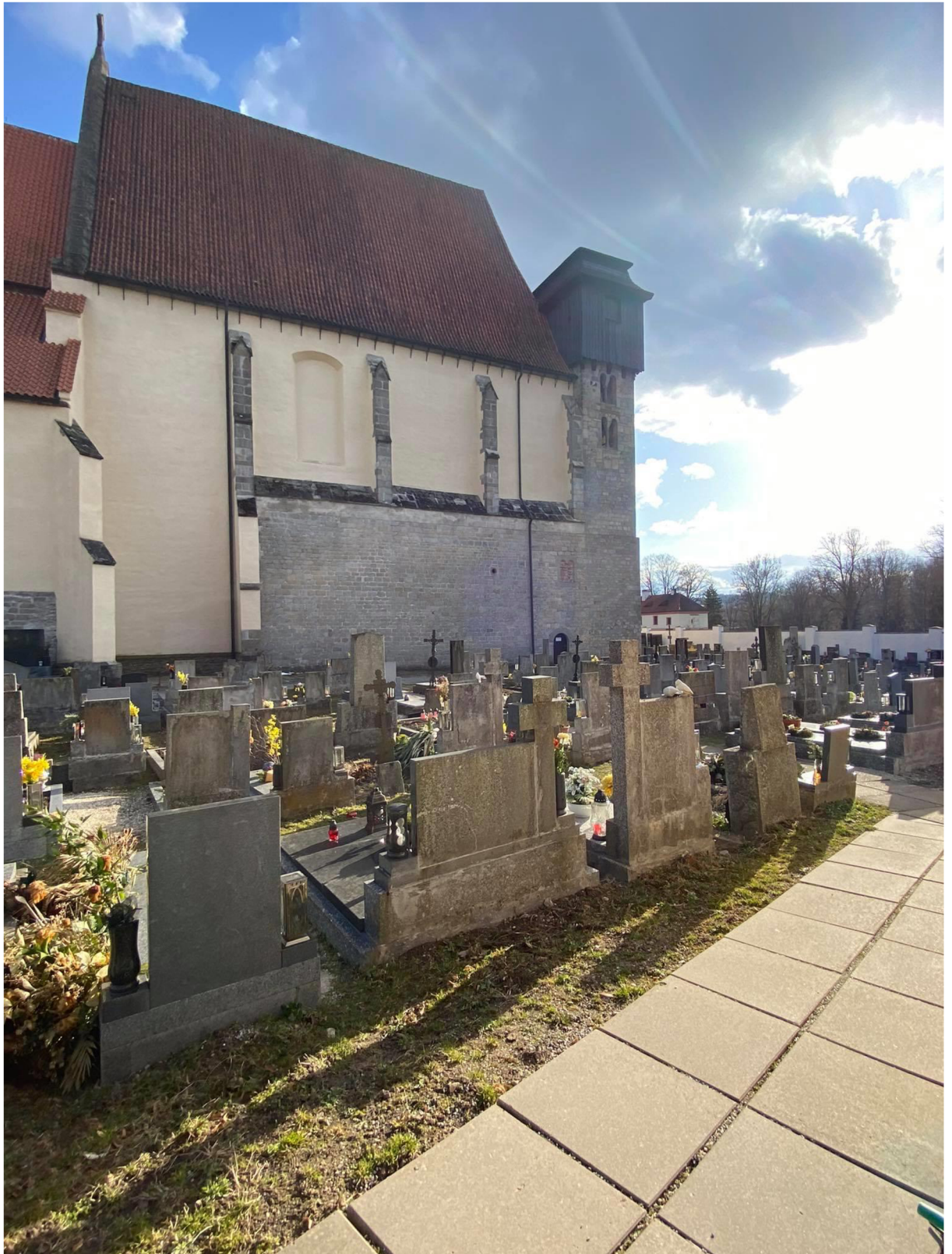

Obr. 6 Kostel sv. Jiljí půdorys: V. Kotrba

Obr. 7 Kostel sv. Jiljí pohled na hlavní vchod

Obr. 8 Kostel sv. Jiljí pohled směrem k románské věži

Obr. 9 Kostel sv. Jiljí síťová klenba

Obr. 10 Klenba milevského typu znak č. 1

Obr. 11 Klenba milevského typu znak č. 2

Obr. 12 Klenba milevského typu znak č. 3

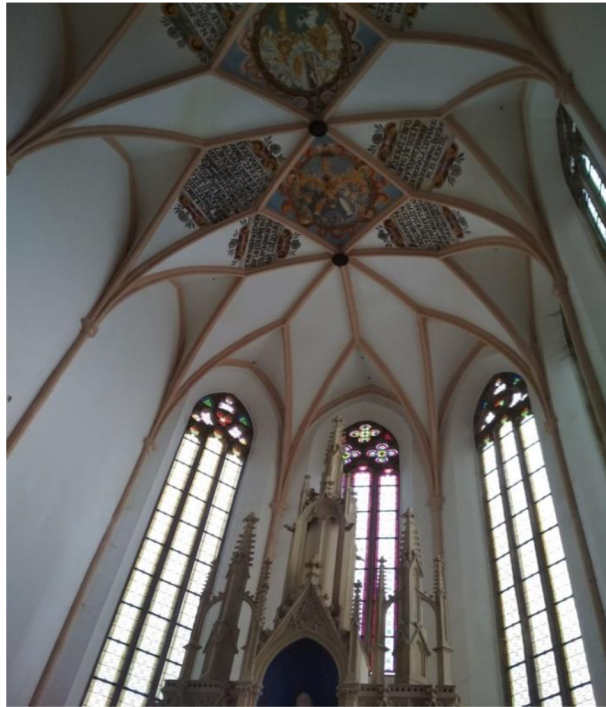
Obr. 13 Klenba milevského typu, pole se jmény rodů 1. a 2.

Obr. 14 Klenba milevského typu, pole se jmény rodů 3. a 4.

Obr. 15 Klenba milevského typu, pole se jmény rodů 5. a 6

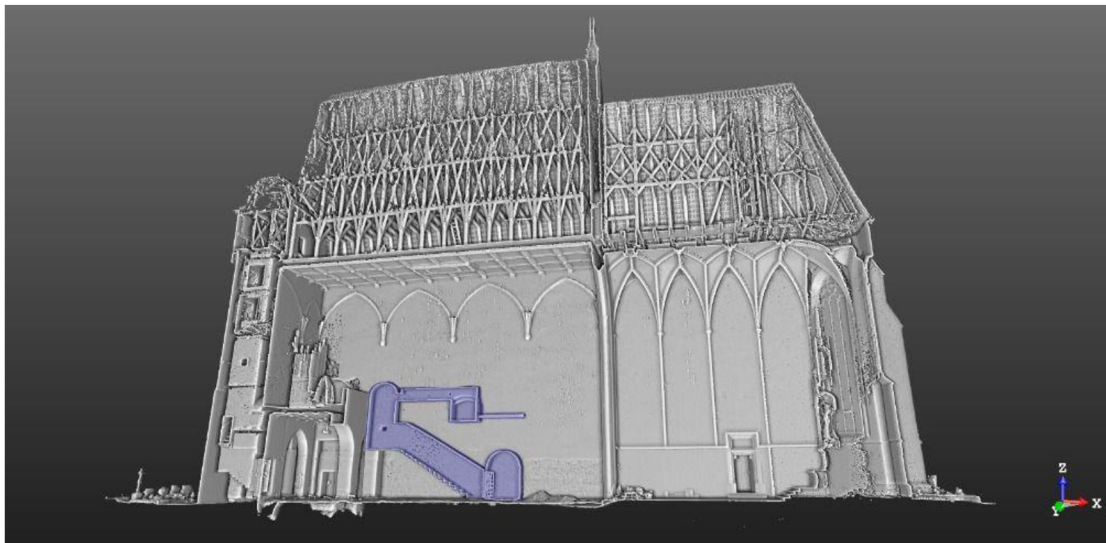

Obr. 16 Detail u klenby

Obr. 17 Renesanční kazatelna

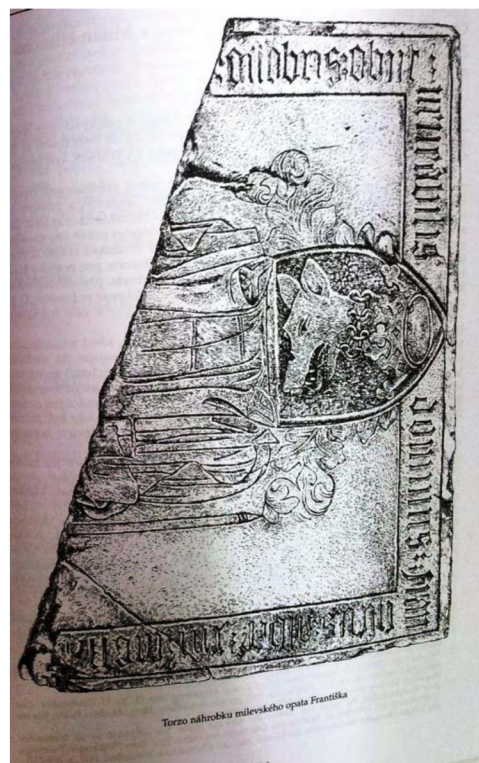

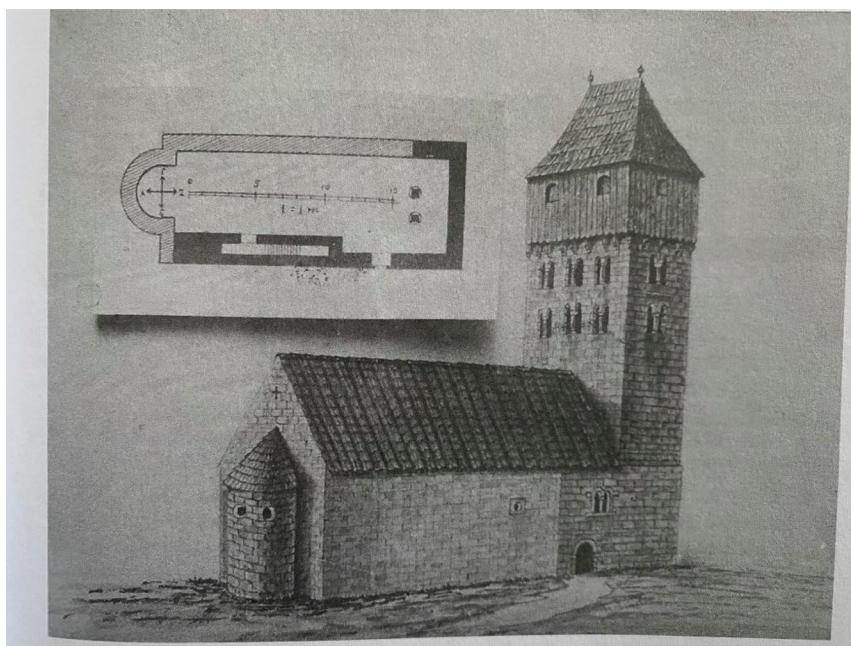
Obr. 18 Řez zdi kostela s chodbou, kde se nachází trezor a dutý prostor

Obr. 19. Znak opata Františka z Vepic

Obr. 20. Torzo opata Františka z Vepic

Obr. 21. Románská věž a možná románská podoba kostela s apsidou.

Obr. 22 Pohled na část románské věže z chrámu

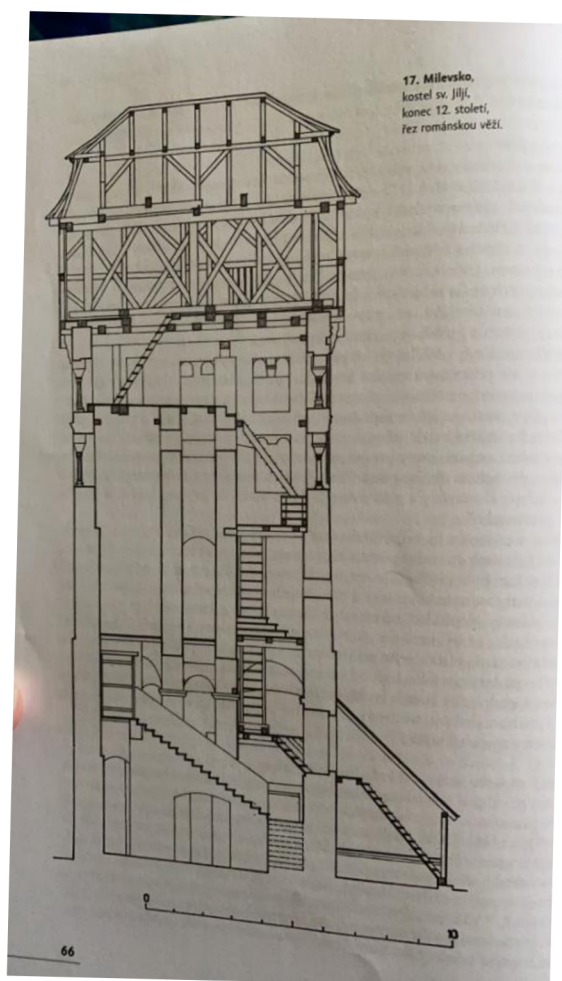

Obr. 23 Pohled na románskou věž

Obr. 24 Novodobě upravený vstup do románské věže

Obr. 25 Řez románskou věží

Obr. 26 Zazděná okna pod vchodem do věže

Obr. 27 Dekorované sloupky v okně románské věže

Obr. 28 Výhled z románské věže se záběrem na dekorovaný sloupek

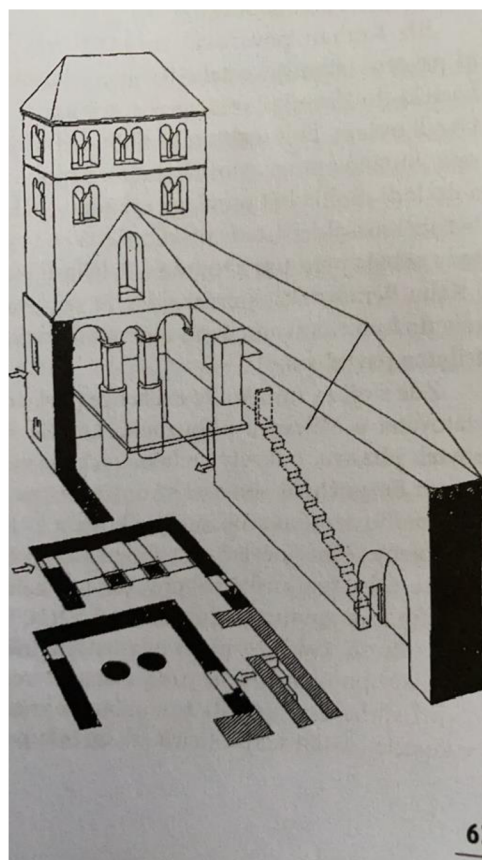
Obr. 29 Zvony ve věži

Obr. 30 Záběr na střechu věže

Obr. 31 Pohled na strop chrámu u románské věže

Obr. 32 Kostel sv. Jiljí, rekonstrukce tribuny podle Václava Mencla.

Obr. 33 Pohled na okno v chrámu u románské věže.

0900 Milevsko

Obr. 34 Epitaf WK 1678

Obr. 35 Možné vyobrazení Jiřího z Milevska

Obr. 36 Pohled na prováděné vykopávky.

Obr. 37 Sloupy z románské věže zasahující do interiéru chrámu.

Obr. 38 Pohled na strop v hlavní lodi.

39 Část hřebu z údajného kříže Ježíše Krista.

Obr. 40 Detail na dekoraci oltáře

Obr. 41 Oltář sv. Jiljí.

Obr. 42 Detail na sochu sv. Jiljí v oltáři.

Obr. 43 Sedile.

Obr. 44 Detail na sedile.

Obr. 45.1 Latinský nápis nad dvermi od sakristie.

Obr. 45.2 Klenba v sakristii

Obr. 46 Okna v presbytáři.

Obr. 47 Staroměstská věž v Praze.

Obr. 48 Klenba ve Staroměstské věži v Praze.

Obr. 49 Katedrála sv. Víta v Praze.

Obr. 50 Katedrála sv. Víta klenba.

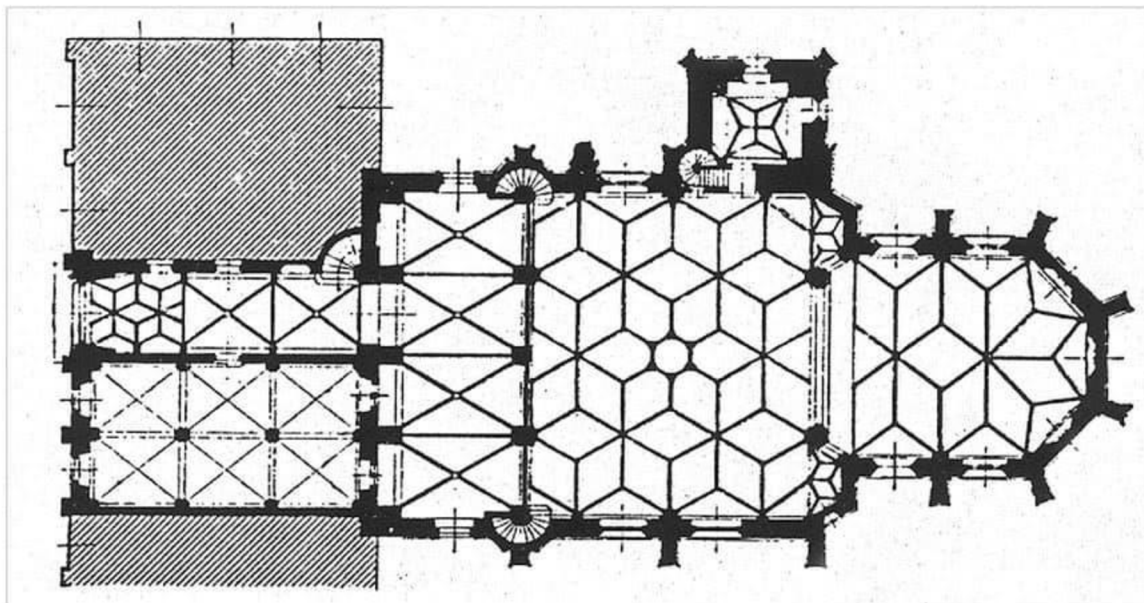

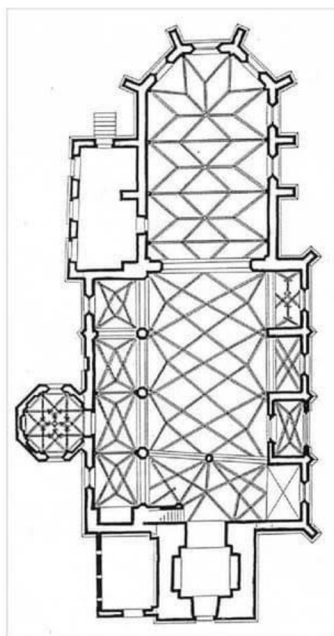
Obr. 51 Kostel sv. Víta v Českém Krumlově

Obr. 52 Klenba v kostele sv. Víta v Českém Krumlově.

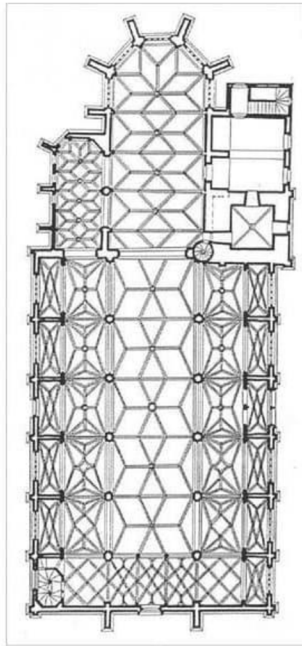

Obr. 53 Branau, kostel sv. Ducha pŕodorys.

Obr. 242 - Ottensheim, kostel sv. Jiljí, pŕodorys, kolem 1460 - 1510, repro: Bernhard Prokisch, Die Pfarrkirche St. Ägidius in Ottensheim, *Oberösterreichische Heimatblätter* 1983, č. 2

Obr. 54 Kostel sv. Jiljí v Ottensheimu u Lince.

Obr. 243 - Eferding, kostel sv. Hippolyta, púdorys, 1451 -
1497, repro: Bernhard Prokisch, Die
Pfarrkirche St. Ägidius in Ottensheim,
Oberösterreichische Heimatblätter 1983, č. 2

Obr. 55 Kostel sv. Hippolyta v Eferdingu púdorys.